

## KIÁLLÍTÁSOK

### Palotakárpitok

Nagy Judit gobelintervező  
művész kiállítása a  
De la Motte–Beer-palotában  
(*Dvorszky Hedvig*)..... **2**

### (Re)START

A Design Hét Budapest  
eseményei az Artus Stúdióban  
(*Novák Piroska*)..... **6**

### Maroknyi világok

Nemzetközi Minitextil  
Triennálé Angers-ban  
(*Veress Kinga*)..... **13**

### MIKROMÉRET – MAKROtartalom

Válogatás a Szombathelyi Képtár  
minitextil-gyűjteményéből  
(*Cebula Anna*)..... **23**

### „Paripám csodaszép...”

A hintaló: generációk hű  
krónikása. Kiállítás egy magán-  
gyűjteményből a Nagytétényi  
Kastélyban (*Ladó Mária –  
Tóth Ferenc Imre*)..... **28**

## ÉRTÉKÖRZÉS

### Ikonborítók

(*Ruzsa György*)..... **36**

### Békamesék

Régi gyermekkönyvek  
illusztrációi az Iparművészeti  
Múzeum gyűjteményében  
(*Margittai Zsuzsa*)..... **41**

### Miklós Pál múzeuma

(*Balla Gabriella*)..... **48**

## KÖNYV

Schéner: Játék/Plasztika/Rajz (*Gopcsa Katalin*)..... **56**

HÍREK..... **59**

# MAGYAR IPARMŰVÉSZET

## HUNGARIAN APPLIED ARTS

**Vlagyimi Irstenszülő, orosz ikon (részlet) /  
The Mother of God of Vladimir. Russian icon (detail)**



in Budapest under the directorate of art historian Pál Miklós  
(1927–2002) between 1975–1985 (*Gabriella Balla*)..... **48**

## BOOKS

Schéner: Toys/Sculptures/Drawings (*Katalin Gopcsa*)..... **56**

## EXHIBITIONS

### Palace Wall Tapestries

Exhibition of tapestry artist  
Judit Nagy at De la Motte–Beer  
Palace in Budapest  
(*Hedvig Dvorszky*)..... **2**

(Re)START. Events of the  
Budapest Design Week at Artus  
Studio (*Piroska Novák*)..... **6**

Miniature world. The 11th  
International Triennial  
of Mini-Textiles at Angers  
(*Kinga Veress*)..... **13**

MIKROsize – MAKROcontents.  
A selection from the mini-textile  
collection of the Gallery of  
Szombathely, Szombathely  
(*Anna Cebula*)..... **23**

‘Horsie, horsie, don’t you stop...’  
Rocking horses for one  
generation after another. Pieces  
of a private collection exhibited  
at Nagytétény Mansion,  
Budapest (*Mária Ladó –  
Ferenc Imre Tóth*)..... **28**

## SAFEGUARDING VALUES

### Icon covers

(*György Ruzsa*)..... **36**

Frog tales. Illustrations to  
children’s books in the  
collection of the Museum of  
Applied Arts, Budapest  
(*Zsuzsa Margittai*)..... **41**

The Museum of Applied Arts

**Minden kedves olvasónknak boldog, békés karácsonyi ünnepeket és szerencsés új esztendőt kíván a szerkesztőség.**

# Palotakárpitok

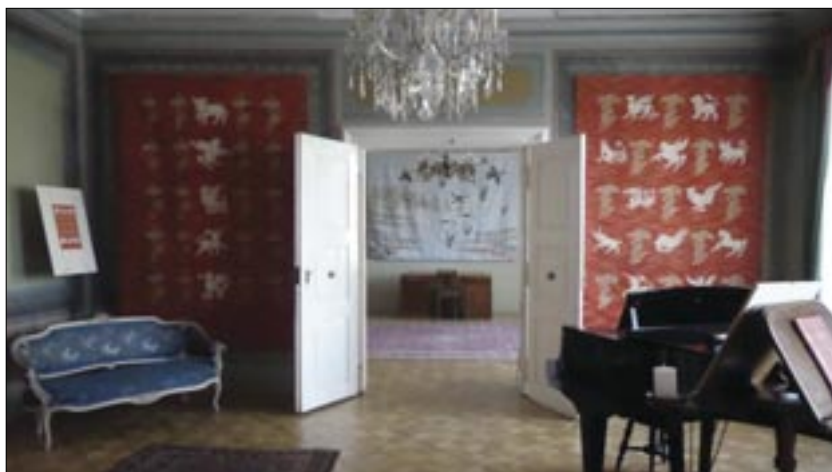
## Nagy Judit gobelintervező művész kiállítása a De la Motte–Beer-palotában

### KÜLÖNLEGES HELYSZÍN

■ A középkori alapokon épült egykori házak helyén, Buda törököktől való visszafoglalása után több szakaszban épült át a palota, még mielőtt a francia származású császári mérnökhari alezredes 1760-ban megvásárolta az épületet. Mária Terézia őreá bízta a budai vár rekonstrukciós munkálatait. Így nagyon fontos

**Nagy Judit Palotakárpitok című kiállítása (részlet) /  
Palace Wall Tapestries. Exhibition of tapestry artist Judit  
Nagy (exhibition view)**

*De la Motte–Beer-palota, Budapest, 2017 /  
De la Motte–Beer Palace, Budapest, 2017*



társasági összejövetelekre is sor került itt, de a palotát később megvette tőle Buda egyik leggazdagabb lakója, Beer József Kajetán gyógyszerész-patikus, akinek egyik fia a pesti egyetem orvosi karának dékánja lett, és aki kiteljesítette az időközben barokk stílusban épült kis palotát. Az évszázadok alatti, többszöri tulajdonosváltás és egyéb építkezések után, a második világháborúban, 1945-ben az épület több része megsérült, később lakásokat alakítottak ki benne. Az 1960-as évektől 1987-ig tartó, többszakaszos helyreállításkor a palota legszebb részét, az emeleti barokk lakótérsort hozták rendbe. Ennek mintegy 250 négyzetméternyi falfelületén Rafael és Tóbiás bibliai történetét láthatjuk, a képekkel mintegy emlékezve a Beer család orvosá váló fiára is. A többi szobában is rokokó stílusú csendéletek, rózsacsokrok, egyéb virágmotívumok díszítik a falakat, illetve Krisztus élettörténetének egy-egy részlete látható. A díszítőfestő személye ismeretlen. Az épületben a műemléki hivatal egyik részlege működött, kiköltözésük után, 2013-ban nyílt meg a nagyközönség előtt.

**Nagy Judit  
Palotakárpitok című  
kiállítása (részlet) /  
Palace Wall Tapestries.  
Exhibition of tapestry  
artist Judit Nagy  
(exhibition view)  
*De la Motte–Beer-  
palota, Budapest, 2017  
/ De la Motte–Beer  
Palace, Budapest,  
2017***



**Nagy Judit: Predestinatio I. – Kör /  
Judit Nagy: Predestination, I – Circle**

[2002–2003] gyapjú, selyem, fémszál, franciagobelin-technika, felvetés: 5/cm / wool, silk, metal thread, French Gobelin technique, 5 warps/cm [245x175 cm]

az esetében is, amelynek modern kori renoválását Hajdi Márta építész végezte, aki az elegáns nádas-ladányi kastély létesítményfelelőse. Tudni kell, hogy a mai műemlék-helyreállítások szempontjai között kiemelt szerepet kap azok idegenforgalmi, illetve közösségbefogadó hasznosítása. Egy palota csak nemes programokkal keltheti fel a közönség figyelmét. Kapusztá Gabriella, a De la Motte–Beer-palota létesítményfelelőse és az építész közösen kérték föl műveinek a bemutatására Nagy Juditot, a mai magyar gobelinművészet egyik különleges szemléletű, jelentős személyiségét. E vázlatos „történet” nélkül kevésbé értékelhetnénk – a már említettek mellett – Simon Judit belsőépítész kiállítási koncepcióját, aki ebben az ötszobányi térsorban, a festett falak és a korabeli bútorokra utaló berendezés mellett rendezte meg a művész ugyancsak pazar és motívumgazdag, nemes gobelinanyagát. Ez a belsőépítészeti feladatok egyike, a kiállításrendezésnek is sajátos szellemi és gyakorlati erőpróbája volt.

**KÜLÖNLEGES GOBELINEK**

A művészt pályája kezdetétől mind a szakmájában, mind a megbízói körében különleges alkotóként tartották, tartják számon. Választott témáinak sajátos, szürreálisan realista képi világa, térábrázolási kompozíciói révén vált ki az egyébként többnyire a franciagobelin-technikával dolgozó, ugyancsak jelentős művésztársai közül. A *Rovarok* sorozatánál az állatok egyenként természetű, ám a sajátos nagyítások miatt a jelenségen túlmutató értelmezéseinek megszövése is nagyon munkaigényes, a *Hintát*, az *Unikornist*, a *Vadászjelenetet* ráadásul a történelmi korokra emlékeztető, szinte-barokk, szinte-rokókó stilizált miliőbe komponálta.

„Nagy Judit a nagy felületek díszítője. Monumentális falikárpitjaival nemcsak gyönyörködtetni akar, hanem hatni is kíván: vallani arról, amiről ábrándo-

**KÜLÖNLEGES TÉRÉLMÉNY**

Manapság egyre nagyobb figyelem és érdeklődés kíséri az egykori nemességi életformát bemutató műemléki helyreállításokat, így van ez ennek az épületnek

zik vagy álmodik. Amikor közelebből megismertem a művésznő kárpitjait, nem tudtam, hogy a színeket csodáljam-e jobban, vagy a formákat. A pipacspirosa, a tűzpirosa, a matt pirosa és az aranya nemcsak szemet gyönyörködtető, a szívet kitárulásra készítő, hanem elgondolkasztó is” – mondotta Hóvári János történész, diplomata, a MANK (Magyar Alkotóművészeti Közhazsnú Nonprofit Kft.) jelenlegi vezetője kiállításmegnyitójában. Majd hozzátette: „[...] formái a mitológiából és a fantáziából egyaránt erednek, a Rovarak-ciklusa – a bogarak és lepkék – [...] a művésznő szerint emlékek a késő délutánból vagy az éjszakából, amikor a kertben, az ablakban, vagy a szobában megjelentek. De többről szólnak, mint a rovarszárnyak formáiról és színeiről: az élet, bármilyen élet tisztelétéről. [...] Nagy Judit bízik a jövőben, mert van hite. De tudja, hogy a repülőkből, a madarakból és a bogarakból éppúgy lehetnek romboló szörnyek is, mint az emberekből. Ő ez ellen a maga eszközeivel, remek és játékos művészetével harcol, a megragadás titkolt és bevallott vágásával, önsanyargató szorgalmával, és persze tehetségével. Az ókori görögök már elmondták, hogy az igazi mű attribútumai: a szép, a jó és az igaz. Nagy Judit művészete szép, jó és igaz.”

### ÉLETHIVATÁS

A *Kulcsmondát*, majd az *Oldás és kötés* című művei drámai változást mutatnak munkásságában, ami folytatódik a *Himnusz-kapukban*. (A mű a kárpitművészek által kigondolt 1996-os „akció” egyik alkotása. A magyar honfoglalás milécentenáriumára emlékezve, az akkor még romos állapotú budai várban rendezett, szinte forradalmi hatású kiállításon több alkotó a maga egyéni szemléletével fogalmazta meg Kölcsey Ferenc magyar nemzeti *Himnusa* általi ihletettségét.) Nagy Judit ezekben a gobelinképekben az ötös szám, a pentagramma, a „boszorkányszög” misztikájának kutatása nyomán, az amúgy is a múlt különös hagyományaira épített szemléletmódja mellett, a szellemi világ titkai felé fordul.

Nagy Judit életművéről 2014-ben jelentetett meg a Press XPress Kiadó és a művész egy impozáns, elegáns könyvet, amelyben megelevenednek a francia-gobelin-technika legmagasabb színvonalán művelt



**Nagy Judit: Predestinatio IX. – Ismétlődés /  
Judit Nagy: Predestination, IX – Repetition**

[2015–2016] gyapjú, selyem, fémszál, franciagobelin-technika, felvetés: 5/cm /  
wool, silk, metal thread, French Gobelin technique, 5 warps/cm [245x175 cm]



gazdag életművének legszebb darabjai mellett a művész vallomásai, az egyes művekhez fűzött személyes gondolatai, a szemléltető is további filozofikus elmélkedésekre indító ábrázolásai. Ez a kötet Nagy Judit egész életét jellemző szűkszavú ars poeticájával, a „Szövés = Életmód” gondolattal kezdődik, és a máig is készülő, *Predestinatio* című, tíz darabra tervezett, hatalmas, egyenként 245 x 175 centiméteres sorozat képi bemutatásáról szól. A gyapjú-, a selyem- és a fémszállal ötos felvetésben szövött gobelinekből eddig kilenc készült el. 2013-ban a Fészek Galéria fehér falain láthatta együtt a közönség az addig létrehozott darabjait, majd a könyv megjelenése idején a Petőfi Irodalmi Múzeumban. A De la Motte–Beer-palota kiállításán olvashatóak a *Predestinatio*-sorozatról az e kötetbe fogalmazott gondolataim a Tízparancsolat eszmeiségéhez kötődő művekről, azokból idézek néhány sort: „Az időtlenséget és a megdicsőülést mint a túlvilági lét minden felülemelkedő állapotát jelző háttérszínnek a határtalanságot, a végtelenséget idézik meg. Ebben a »térben« lebegnek a gondosan meghatározott számrendszer szerint elhelyezett arany- és gyapjuszálal megszőtt »figurák«, a pegazus, a griff, a sárkány, az oroszlán, a madár, és az állandóan azonos pipacsvirág. A mozdulatlan tünő térben ritmikusan ismétlődő motívumok jelenítik meg az emberi lényeg helyét a mindenségben.” Az európai mitológia évezredek jelképtartományáiból választott, a saját korukban mintegy hatalmi jelentést is hordozó motívumainak konokul következetes alkalmazása, és tudatos variálása felülemeli ezeket a műveket a megszokott emberi mérlegelések közepszerűségén. A címek: *Kör, Horizont, Élet, Ház, Lélek, Vertikális, Oszlop, Fal, Ismétlődés*, valamint a művésznek az alkotásaihoz fűzött vallomások mondatai pedig rávilágítanak az ebben a törekény alkatú emberben lakozó, költői és meditáló lélekre, aki az éveken át tartó, aprólékos munkát igénylő szövessel dolgozza fel az őt ért fájdalmas veszteségeket. Ezeket a gondolatokat felemelő élmény a szemléltetés során végigolvasni.

A De la Motte–Beer-palotában Nagy Judit gobelinművész műveiből – már csak a helyhez illően is – elsősorban a klasszikus szépségekről és a művész pazar képességeiről szóló alkotások kaptak helyet, de azért

az említett sorozatból a hetedik, az *Oszlop* (2012–2013) című művéhez fűződő, kissé fanyar–derűs gondolat-sorát mégis idézem: „Az Élet néha szétválaszt dolgokat, amelyek addig egynek tűntek. Ettől kezdve a két építmény önálló életet él. A helyzet nem végleges. Erő és türelem kell a megoldáshoz. És különben is, két oszlop együtt könnyebben tartja meg a gerendát.”

DVORSZKY HEDVIG  
művészettörténész

(Nagy Judit *Palotakárpitok* című kiállítása. De la Motte–Beer-palota, Budapest, 2017. szeptember 14. – november 1.)

A fotókat a művész bocsátotta rendelkezésünkre.



→  
**Nagy Judit:**  
**Predestinatio IX.**  
– Ismétlődés (részlet) /  
**Judit Nagy:**  
**Predestination, IX**  
– Repetition (detail)

# (Re)START

## A Design Hét Budapest eseményei az Artus Stúdióban

Fotó: Dénes Nóra, Vörös Máté / Magyar Formatervezési Tanács



**Fabricsius-Nagy Emese: Táská, IORA moduláris rendszer / Emese Fabricsius-Nagy: Bag, IORA modular system**

■ *START* – hangzott a 2017. évi Design Hét Budapest hívószava. Am ha belegondolunk, és végignézzük a 2004-ben alapított rendezvény történetét, akkor a *re-start* kifejezés talán találóbb lett volna, ugyanis a Design Hét körül számos változás történt az idén. Rögtön az első, hogy a programsorozatot védnöklő és finanszírozó Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalának élére új elnök került Luszcz Viktor személyében. Valamint igen meghatározó és markáns változásnak bizonyult az is, hogy a Design Hét Budapest központi

eseményeit (a Magyar Formatervezési Díj és a Design Management Díj 2017. évi díjazottjainak és kiállítóinak tárlatát, valamint a *START – Elemi design / Elemental Design* című nyitókiállítást) a korábbi Erzsébet téri és múzeumi helyszínek helyett a XI. kerületi Sztregova utca 7. szám alatt található Artus Stúdióban rendezték meg.

Az Artus Stúdió az egykori Villamos Erőmű Tervező és Szerelő Vállalat (Vertesz) gyár- és irodaépületeiben, tágas szerelőcsarnokaiban működik: kiállítóhelyként, műteremként és közösségi térként egyaránt funkcionál. E terekben kapott helyet az idei díszvendég – Dánia – legrangosabb szakmai elismerésének számító *Danish Design Award* ez évi díjazottjainak alkotásaiból rendezett kiállítás is.

A Magyar Formatervezési Díj katalógusában<sup>1</sup> Luszcz Viktor többek között a designerek és a designot közvetítő szakmai szervezetek felelősségére, mintaadó tevékenységére hívta fel a figyelmet. „*A fogyasztói igény, illetve a szakmai szereplőket meg- és kikerülő termelés*

**Fejér Tamás, Kovács Róbert, Molnár L. Péter, Kovács Apor, Molnár Ádám (Maform Kft.): XBody Actiwave vezeték nélküli okos fitness-eszköz (megrendelő: XBody Hungary Kft.) / Tamás Fejér, Róbert Kovács, L. Péter Molnár, Apor Kovács, Ádám Molnár (Maform Ltd.): XBody Actiwave – smart wireless fitness device (Client: XBody Hungary Ltd.)**



Fotó: Kovács Róbert / Magyar Formatervezési Tanács





**A Magyar Formatervezési Díj és Design Management Díj 2017 kiállítása (részlet) /  
Exhibition of the Hungarian Design Award and Design Management Award 2017  
(exhibition view)**

*Artus Stúdió, Budapest, 2017 / Artus Studio, Budapest*

egymás melletti sokszoros polifóniája nem feltétlenül áll össze harmonikus egésszé. A növekvő sokszínűség szükség-szerűen megnövelheti az igényt a fogyasztókban, hogy vi-szonyítási pontokat keressenek. Ilyen helyzetben megnő azok felelőssége, akik szakmai felkészültséggel és hosszú évek tapasztalatával tudnak iránymutatásul szolgálni. Az értéktéremtés sokszínűségének növekedésével egyidejűleg nő a Magyar Formatervezési Díj odaítélőinek felelőssége is, hogy lebetőség szerint biztos érzékkel mutassanak fel követendő példákat.”<sup>2</sup> Ezekkel a szinte már Victor Pa-panek-i gondolatokkal korrelálva,<sup>3</sup> a tíz díjazott mun-ka egyaránt szól a design életminőséget és a piaci versenyképességet javító szerepéről, a társadalom ér-zékenyítéséről, a befogadó tervezés (inclusive design) fontosságáról, a környezetvédelemről és a fenntart-hatóságról.

Termék kategóriában az XBody Activwave vezeték nél-küli okos fitneszeszközt jutalmazta díjjal a bírálóbizottság, a sporteszközt a Maform designstúdió tervezte

→  
**Pápai Lilla:**  
**Merinógyapjú öltözék,**  
**WYHOYS 2017/2018.**  
**ősz-téli kollekció.**  
**Gyártók: WYHOYS,**  
**Multifelt Factory Kft. /**  
**Lilla Pápai, WYHOYS**  
**– 2017/2018 autumn-**  
**winter merino wool**  
**collection.**  
**Manufacturers:**  
**WYHOYS, Multifelt**  
**Factory Ltd.**

újra egy, a piacon már létező, a testedzéshez elektro-mos impulzusokat használó rendszer kiegészítőjeként. Az innovatív és kompakt eszköz feleslegessé teszi az edzéshez eddig használt kábeleket, ezzel lehetővé té-ve a szabadabb mozgás élményét. Termék kategóriá-ban díjazták Pápai Lilla WYHOYS 2017/2018. őszi-téli kollekcióját is, amely olyan problémákra reflektál, mint a környezetszennyezés vagy a divatipar okozta mun-kaerő-kizsákmányolás. A merinógyapjából készült



öltözékeket természetes festékekkel díszítő, fekete-fehér minták Földünk vizeinek egyre súlyosabb olajszennyezésére, ezáltal pedig az ökológiai katasztrófákra figyelmeztetnek.

Terv kategóriában ugyancsak két díjat osztottak ki idén. Fabricius-Nagy Emese – 2016-ban már Moholy-Nagy László Formatervezési Ösztöndíjjal jutalmazott – *IORA táskakollekciója*, rendszerelvű, moduláris felépítése mellett, formai igényességével győzte meg a bírálóbizottságot. A méhsejt alakú elemekből összeállítható táskát tulajdonosa a kedvének és szükségletének megfelelően alakíthatja, ezáltal személyre szabva a felhasználói élményt. A *SHOKA* – amely szintén a Maform Kft. pályaműve – egy multifunkcionális ke-

**Szabó Levente, Polgárdi Ákos, VPI Betonmanufaktúra: REFORM500 köztéri installáció. Gyártó: VPI Betonmanufaktúra (megrendelő: Reformáció Emlékbizottság, Emberi Erőforrások Minisztériuma) / Levente Szabó, Ákos Polgárdi, VPI Concrete Manufactory: REFORM500 public installation. Manufacturer: VPI Concrete Manufactory (Client: Reformation Memorial Committee, Ministry of Human Capacities)**



Fotó: Balla Dóra / Magyar Formatervezési Tanács

*rékpáros kiegészítő*, ami kifejezetten a városi bicikliseknek készült. Lámpa, útvonalkövető, csengő és lopásgátló funkció egy letisztult megjelenésű, apró tárgyban, melyet egy applikáció irányít.

**Balla Dóra: Kísérleti művészkönyv (részlet), HV\_100 PROJEKT. Gyártó: Elektroproduct Nyomdaipari Kft. / Dóra Balla: HV\_100 PROJECT – typeface design and project book (detail). Manufacturer: Elektroproduct Printing Co.**



Fotó: Danyi Balázs, Polgárdi Ákos / Magyar Formatervezési Tanács



→  
**START – Elemi design  
című kiállítás (részlet).**

**Az előtérben  
Németh Ninetta  
Zero Waste elnevezésű  
esőkabát-kollekciójának  
néhány darabja /  
Exhibition START –  
Elemental Design  
(exhibition view).**

**In the foreground: some  
pieces of the raincoat  
collection Zero Waste  
by Ninetta Németh  
Artus Stúdió,  
Budapest, 2017 /  
Artus Studio,  
Budapest, 2017**

A Vizuális kommunikáció kategóriában megosztott díjat adtak ki, ráadásul mindkét pályamű egy-egy jubileum alkalmából készült. A reformáció kezdetének ötszázadik évfordulója hívta életre a *REFORM500 köztéri installációt*, amely Szabó Levente és Polgárdi Ákos munkája a budapesti Kálvin téren. Az utcaburkolatba simuló, finombeton térköveken olvasható idézetek révén a járókelők útjuk során megismerhetik a reformációhoz kapcsolódó legfontosabb gondolatokat. Az installáció részeként elhelyezett plasztikus térelemek pedig a reformáció ötszáz évének interaktív, felhasználóbarát bemutatását segítik virtuális formában. Balla Dóra tervezőgrafikus *HV\_100 projektje* a holland *De Stijl* mozgalom és folyóirat egyik vezető alakjának, a magyar festő és formatervező Huszár Vilmos munkásságának állít emléket egy *kísérleti művész-könyv* formájában. A könyv a tervező által konstruált száz betűtípust mutatja be, melyeket Huszár Vilmos *De Stijl*-logóterve inspirált.

A Diák kategória díjazottja Vas Ádámnak, a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem hallgatójának *Vital* nevű *algatechnológiás beltéri légszűrője* lett. A már lé-

**Orr Péter (Moholy-Nagy Művészeti Egyetem, Budapest): Tactilis inkluzív design  
memóriajáték-készlet / Péter Orr (Moholy-Nagy University of Art and Design,  
Budapest): Tactilis – inclusive design memory game set**

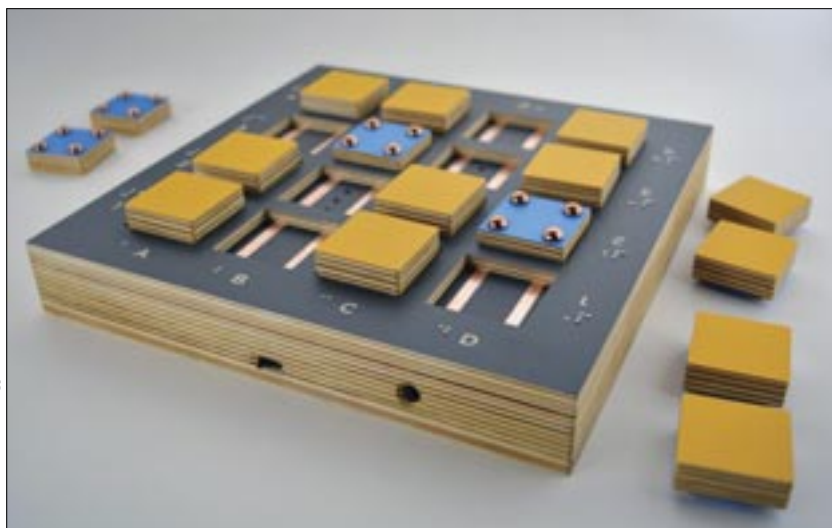


Fotó: Danyi Balázs / Design Hét Budapest

tező technológiára építő koncepció a levegőszennyezés problémájára kínál egy fenntartható megoldást, hiszen működése közben a légtisztító nem termel nem lebomló melléktermékeket. A bírálóbizottság értékelésében – többek között – kiemelte a pályázó szociális és környezeti problémákra érzékeny designkutatói praxisát.

Az Emberi Erőforrások Minisztériuma Kultúráért Felelős Államtitkárságának különdíját nyerte el a *Perceptual Thinkers 2018. tavasz–nyár rubakollekciója*. A különleges, taktilis anyagok, az elbújást, ölelést idéző megoldások segítenek az autizmussal élő emberek speciális percepciójának megélésében, egyúttal a többségi társadalom érzékenyítésében, hiszen a kollekció a befogadó tervezés kiváló példája, korábbi szériáját 2015-ben szintén különdíjjal jutalmazták. Szalkai Dániel egykori diplomamunkája holisztikus designkutatóvá és projekttevévé érett, amelyben immár társtervezőként Merényi Zita és Szász Eszter is közreműködött.

A szociálisan érzékeny és elkötelezett tervezés, valamint a Design for All integráló szemlélete jellemzi az Emberi Erőforrások Minisztériuma Oktatásért Felelős Államtitkárságának különdíjával elismert, Orr Péter tervezte, *Tactilis* nevű *készségfejlesztő játékot*. Az írást és olvasást fejlesztő memóriajáték a befogadó tervezés szellemében készült, megosztva a közös já-



Fotó: Orr Máté / Magyar Formatervezési Tanács



ték és tanulás öröme vakok, gyengénlátók és látók között.

A Magyar Formatervezési Tanács különdíjasa Lé-vay Ariel *Aurora asztala* lett. A tömör tölgyfa lapból és az oldható csomópontokkal kialakított szénacél lábak-

ból álló asztal légies formájával, anyaghasználatával és különleges részletmegoldásaival vívta ki a bíráló-bizottság figyelmét.

Idén a Design Management Díjat a pécsi Zsolnay Kulturális Negyedben működő Szilvio Kft. – *HAMERLI / 1861 Kesztyűmanufaktúra* nyerte el.

A 14. Design Hét Budapest nyitókiállítása döntően pályakezdő tervezők és induló vállalkozások munkáit állította fókuszba a választott tematika, a bemutatkozás, az elrajtolás, a *START* jegyében. Ugyanakkor az *Elemi design* alcím arra utal, hogy a kurátorként megjelölt szervező projektstáb és a szakértőként felkért Wesselényi-Garay Andor az alapelemek, a természeti erőforrások köré igyekeztek csoportosítani a meghívott alkotásokat. A tárlaton a levegő, a víz és a föld témái mentén jelentek meg a tárgyak, azonban a tűz valahogy kimaradt a koncepcióból. A válogatás a korábbi évek tematikáihoz viszonyítva érezhetően hal-



**Vas Ádám (Moholy-Nagy Művészeti Egyetem, Budapest): Vital algatechnológiás beltéri légszűrő / Ádám Vas (Moholy-Nagy University of Art and Design, Budapest): Vital – indoor air filter with alga technology**



**Merényi Zita, Szalkai Dániel, Szász Eszter: Öltözékek autizmussal élők számára, Perceptual Thinkers 2018. tavasz–nyár kollekció. Gyártó: Coil Budapest (megrendelő: Miskolci Autista Alapítvány) / Zita Merényi, Dániel Szalkai, Eszter Szász: Perceptual Thinkers 2018 – spring-summer collection for people living with autism. Manufacturer: Coil Budapest (Client: Miskolc Autism Foundation)**



# Magyar Formatervezési Díj 2017

## TERMÉK KATEGÓRIA

*XBody Activave*

*vezeték nélküli okos fitnesseszköz*

Alkotók: Fejér Tamás, Kovács Róbert, Molnár L. Péter, Kovács Apor, Molnár Ádám (Maform Kft.)

Megrendelő: XBody Hungary Kft.

*WYHOYS 2017/2018. őszi-téli kollekció*

Alkotó: Pápai Lilla

Gyártók: WYHOYS, Multifelt Factory Kft.

## TERV KATEGÓRIA

*IORA moduláris rendszer*

Alkotó: Fabricius-Nagy Emese

*SHOKA innovatív kerékpáros kiegészítő*

Alkotók: Bálint Gábor, Fejér Tamás, Kovács Róbert, Molnár L. Péter (Maform Kft.)

Megrendelő: Shoka Kft.

## VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ KATEGÓRIA – MEGOSZTOTT DÍJ

*REFORM500 kültéri installáció*

Alkotók: Szabó Levente, Polgárdi Ákos,

VPI Betonmanufaktúra

Megrendelő: Reformáció Emlékbizottság,

Emberi Erőforrások Minisztériuma

Gyártó: VPI Betonmanufaktúra

*HV\_100 PROJEKT betűtervezés és könyv*

Alkotó: Balla Dóra

Gyártó: Elektroproduct Nyomdaipari Kft.

## DIÁK KATEGÓRIA

*Vital algatechnológiás beltéri légszűrő*

Alkotó: Vas Ádám

(Moholy-Nagy Művészeti Egyetem, Budapest)

## AZ EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA KULTÚRÁÉRT FELELŐS ÁLLAMTITKÁRSÁGÁNAK KÜLÖNDÍJA

*Perceptual Thinkers 2018. tavasz-nyár kollekció*

Alkotók: Merényi Zita, Szalkai Dániel, Szász Eszter

Megrendelő: Miskolci Autista Alapítvány

Gyártó: Coil Budapest

## AZ EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA OKTATÁSÉRT FELELŐS ÁLLAMTITKÁRSÁGÁNAK KÜLÖNDÍJA

*Tactilis inkluzív design memóriajáték-készlet*

Alkotó: Orr Péter

(Moholy-Nagy Művészeti Egyetem, Budapest)

## A MAGYAR FORMATERVEZÉSI TANÁCS KÜLÖNDÍJA

*Aurora általános felhasználású asztal*

Alkotó: Lévay Ariel

## Design Management Díj 2017

Szilvio Kft. – *HAMERLI / 1861 Kesztyűmanufaktúra*

## ELISMERŐ OKLEVÉL

Félegyházi Pékség Kft.

Kreinbacher Birtok Kft.

Maacraft – Miskolci Autista Alapítvány

Medence Csoport Kft.

ványabb és zavarosabb képet mutat, amennyiben a kiállított munkák túlnőttül vegyes merítést villantottak fel. Egymás mellett szerepeltek a valóban innovatív, problémaérzékeny tervek ugyanúgy, mint a design elitista irányát képviselő, művészi értékkel bíró darabok is. Az előbbieket szemléletes és közreadásra érdemes példái: az *Ivócsap Projekt*, amelynek mérnöki szerkezete képes a hazai tűzcsapokat ivókutakká alakítani; a Miskolci Autista Alapítvány és Szalkai Dániel formatervező *Maacraft Palántázó és terápiás kertje*; a *Wire-*

*frame program* áramfejlesztő szélturbinái; az *Elektromos szmog – Alternatív formaruba-kollekció*, amely speciális, vörösréz bevonattal galvanizált textíliákkal óvja viselőjét az elektromos berendezések negatív élettani hatásaitól; a szabászati hulladékanyag nélkül, 100%-ban újrahasznosított alapanyagból készülő *Zero Waste esőkabát-kollekció*; vagy a *Platio napелеmes kültéri burkolat*.

Kérdésként merülhet fel: a cikk elején említett változások milyen hatást értek el az újrastartoltatott De-



sign Hét Budapest megítélésében, népszerűségében? Egyöntetűen pozitív változásokként könyvelhetjük el őket? Vajon mennyien látták a belvárostól távol eső, új helyszínen, az Artus Stúdióban megrendezett központi rendezvényeket? Hosszú távon tervezve talán érdemes volna egy állandó helyszínt választani a Magyar Formatervezési Díj és a Design Management Díj tárlatainak, valamint a nyitókiállításnak, hogy a

**A Platío cég Platío nevű napeleemes kültéri burkolata / Platío – modular solar paving system by Platío Co.**

kiállítási fotó: START, Artus Stúdió, Budapest, 2017 / exhibition photo: START, Artus Studio, Budapest, 2017



Fotó: Danyi Balázs / Design Hét Budapest



Fotó: Gács Tamás, Molnár Ádám / Magyar Formatervezési Tanács



Fotó: Demečzy Mihály / Magyar Formatervezési Tanács

látogatók évről évre tervezetten, tudatosan térhesse- nek vissza azokra. Persze ez egyáltalán nem nevezhe- tő egyszerű feladatnak, hiszen jelenleg a fővárosban nehezen találni olyan intézményt, nagyobb galériát vagy kiállítóteret, amely érdemben és a megfelelő módon tudná befogadni e rendezvényeket. Ez azon- ban sajnálatos módon ellehetetleníti az egyébként ki- válóan szervezett és jól működő Design Hét Buda- pest egyik legfontosabb célját: a designkultúra széles körű közvetítését.

NOVÁK PIROSKA  
design- és művészetteoretikus

(Magyar Formatervezési Díj és Design Management Díj 2017, START – Elemi Design / Elemental Design, Da- nish Design Award kiállítások. Artus Stúdió, Budapest, 2017. október 7. – november 5.)

**Jegyzetek**

1. A Magyar Formatervezési Díj honlapján online elérhető a díj, a díjazott és kiállított alkotások katalógusa: [https://www.sztnh.gov.hu/sites/default/files/mfd\\_2017\\_katalogus\\_web.pdf](https://www.sztnh.gov.hu/sites/default/files/mfd_2017_katalogus_web.pdf) – Hozzáférés: 2017. november 2.
2. Łuszcz Viktor: Design a digitális korban. Az értékteremtés polifóniája. In: *Magyar Formatervezési Díj / Hungarian Design Award 2017*. Szerk. Kohut-Jankó Anna – Majcher Barbara. Magyar Formatervezési Tanács, Budapest, 2017, 8.
3. Victor Papanek: *Design for the Real World. Human Ecology and Social Change*. Thames & Hudson, London, (1971), 1984.

**Lévy Ariel:**  
**Aurora általános felhasználású asztal / Ariel Lévy: Aurora – general purpose table**



**Bálint Gábor, Fejér Tamás, Kovács Róbert, Molnár L. Péter (Maform Kft.): SHOKA innovatív kerékpáros kiegészítő (megrendelő: Shoka Kft.) / Gábor Bálint, Tamás Fejér, Róbert Kovács, L. Péter Molnár (Maform Ltd.): SHOKA innovative cycling tool (Client: Shoka Ltd.)**

# Maroknyi világok

## Nemzetközi Minitextil Triennálé Angers-ban

■ Tizenegyedik alkalommal rendezték meg a franciaországi Angers-ban a Nemzetközi Minitextil Triennálét (XIe triennale internationale des mini-textiles, 2017), a tárlatnak 1993 óta a Loire menti történelmi város Jean Lurçat (1892–1966) francia képző- és iparművész nevét viselő múzeuma (Musée Jean-Lurçat et de la tapisserie contemporaine) ad otthont. A három-ötévente megvalósított művészeti eseménysorozat témájául 2017-ben a *Libres comme l'art!* (*Free as art!* [Szabad, mint a művészet]) mottót és egyben címet választották a szervezők, ami idén 460 pályázót – különböző művészeti ágak jeles képviselőit – inspirált meghatározott méretű, 12 x 12 x 12 centiméternél nem nagyobb, egyszersmind változatos anyaghasználatot és formatársításokat felvonultató művek létrehozására. A világ húsz országából pályázó alkotók miniatűr munkái közül végül 69-et választott kiállításra a művészekből és múzeumi vezetőkből álló szakmai grémium.

Felszabadult játékosággal megalkotott, humort és iróniát sem nélkülöző parányi textilplasztikák, társadalomkritikát és világpolitikai kérdéseket megfogalmazó miniojektok és -képek; asszociatív formák, melyekben különféle kézműveshagyományok, művészettörténeti stílusok tanulságai formálódhatnak eggyé, lényeg a mondanivaló; absztrakció, konceptualizmus, posztmodern, pop-art, folklór; líraiság és expresszivitás apró tárgyakban felvillanó különös társulása, vagy egyszerűen csak pillanatnyi benyomásokat, érzéseket rögzítő gesztusok; jelszerű maroknyi világok. *Minitextil*.

Immár több mint négy évtizede követel helyet magának a művészettörténeti kánonban, töretlenül népszerű kifejezési forma az alkotók körében, érdeklődésre számot tartó művészet a műélvező közönség körében. Nemzetközi fórumain, mint az angers-i triennálén, vagy a műfaj hazai bölcsőjében, a szombathelyi Nemzetközi Miniatűrtextil Biennálén, a jelen levő országok száma évről évre alig, vagy nem válto-

zik, ami arra is rávilágít, hogy a résztvevők számára e műveket felsorakoztató kiállítások nívós, rangos megmutakozási lehetőséget jelentenek, új szakmai kapcsolatok építését segítik; és nem utolsósorban a textil szeretetét is bizonyítják.

Érdekes néhány gondolat erejéig a szombathelyi minitextil történetét megidézni, aminek tanulságait, válogatott művészi produktumait a városi képtárban *Apró óriások – a miniatűrtextil-művészet nagysága* címmel éppen ez év október közepétől december közepéig tárták a látogatók elé; a nemzetközileg is elismert biennálék anyaga reprezentatívan illusztrálja a műfaj alakulásának általános érvényű tendenciáit is.

A hazai pályázati felhívások szerint a miniatűr textilek maximum 20 x 20 x 20 centiméteres textilalkotások, illetve anyagukban, technikájukban a textil tu-



© Albert



**Nicole Bayle**  
(Franciaország) mini-  
textilje [*Conserver la*  
*liberté de l'art*] /  
Mini-textile by Nicole  
Bayle (France)

gyöngy, gyapjú,  
vászon, konzervdoboz,  
kézimunkázás /  
beads, wool, linen,  
tin, handiwork  
[11,5x9,5x3 cm]





**Maria Muñoz Torregrosa**  
**(Spanyolország)**  
 minitextilje  
**[Encore en vie] /**  
**Mini-textile by**  
**Maria Muñoz**  
**Torregrosa (Spain)**  
*selyemfonal,*  
*pálmároost,*  
*zsakaranda, olló,*  
*műanyag figura,*  
*tekerés, ragasztás /*  
*silk thread, palm fibre,*  
*jacaranda, scissors,*  
*plastic figure,*  
*twining, gluing*  
 [10x12x8 cm]

lajdonságaira utaló kompozíciók. A műforma első képviselői az autonóm útkeresések, kísérletezések, az „eleven textilek” nagy korszakában születtek, jellemzően még textilből készültek: filcből, gyapjúból, kenderből stb. kötött, horgolt, szövött, hímzett, applikált munkák. Elsősorban anyaguk és technikájuk révén kötődtek az iparművészethez, művészi kérdésfeltevésükkel, gondolatiságukkal – hasonlóan nagyobb méretű társaikhoz – inkább már a képzőművészet irányá-

ba mutattak, a szabad kísérletezések terepévé váltak; a kortárs művészetkritika akkori kategóriái szerint: a képzőművészet és az iparművészet határterületein mozogtak. Magyar vonatkozásban e kezdeti korszak egyik példaként említendő, ikonikus darabja Szenes Zsuzsa (1931–2001) *Ami korábban használati tárgy volt, most dísz* (1975) című ready-made-je – színes-meleg gyapjába burkolt gázálarca: egy undort keltő tárgy és a hozzá kapcsolt jelentéstartalom metamorfózisa –,

→  
**Jill Galliéni**  
**(Franciaország)**  
 mini-textilje **[Miroir ô mon miroir dis-moi si je suis libre] / Mini-textile by Jill Galliéni (France)**  
*szintetikus fátýol,*  
*pamutszál, varrás,*  
*hímzés / synthetic veil,*  
*cotton thread,*  
*sewing, embroidery*  
 [12x10x3 cm]

→  
**Claire Rado de Selva**  
**(Franciaország) mini-**  
**textilje [Liberté] /**  
**Mini-textile by Claire**  
**Rado de Selva (France)**  
*pamutvászon,*  
*pamutfonal, olajfestés,*  
*varrás, hímzés /*  
*cotton, cotton thread,*  
*oil painting,*  
*sewing, embroidery*  
 [12x12 cm]

amely jól mutatja az alkotói attitűd változását. A nyolcvanas évektől – más textilművekhez hasonlóan – a minitextilek anyagát, megmunkálását, az alkalmazott technikák arzenálját tekintve egyre változatosabb megoldások születnek; majd a kilencvenes évektől jellemzővé válnak az eltérő, sőt, az ellentétes anyagminőségek – a textiltől távol álló, arra csak struktúrájában utaló, ezáltal annak karakterét kiemelő anyagok – egy művön belüli radikális összekapcsolására tett kísérletek. Az alapanyagok kombinálása – a selyemtől a plexiig, a kőtől, a bőrtől a fémen át az üvegig, a természetes materiáktól a szintetikus anyagokig, és még ezen is túl, az iparban előállított késztermékekig, a



© Albert



© Albert

talált tárgyakig – és a faktúrák variálása tekintetében igen széles a skála. E művek zömükben textilplasztikák, fontossá válik a formai, illetve a tartalmi megdöntés, ennek szándéka a gyakran provokáló, megszólító műcímekben is megnyilvánul.<sup>1</sup>

Mindez jól megfigyelhető a kilencvenes évektől rendezett és mutatós kiadványokban dokumentált anders-i kiállítások anyagán is. Azonban fontos, és feltehetőleg a miniatűr alkotások hatásmechanizmusát is befolyásoló különbség a műtárgyak térbeli kiterjedése. A szombathelyi textilek tenyérnyi mérete Angers-ban közel felére csökken, ezáltal a kiállított tárgyak még inkább személyes térükbe (kell hogy) vonzzák a szemlélődőt, intimebb befogadást igényelnek a csak kicsivel nagyobb méretű társaikhoz képest is – amit bizony nem segít az őket biztonsági okokból bezáró plexikocka. Itt minden pici részlet még nagyobb jelentőséggel bír, kezdve egy apró öltéstől egy darabka gyöngyszemig, csipkefoslányig, papírgolyócskáig, cérnaszál, vagy egy vékony rézdrót görbületéig. Némelyikük olyan, mint egy csöppnyi, személyre szóló ajándék, vagy egy személyes történet parányi csomagolásban; olyanok is vannak közöttük, amelyek már-már talizmánná, mágikus tárgyakká lé-





**Murotani Hiromi (Japán) minitextilje [Libre comme le plan] / Mini-textile by Hiromi Murotani (Japan)**

*pamut, hajtogatás, varrás / cotton, folding, sewing*  
[11,5x12x10 cm]

nyegülhetnek. Egyiken-másikon méretük ellenére is ereje van a szónak, alkotójuk írást, szöveget varr, hímez, applikál megmunkált felületekre, így művész-könyvekhez hasonlíthatóan érzéki és intellektuális médiumokká válnak. Szinte mindegyikükre igaz: érződik rajtuk a művész gondos keze munkájából fakadó érték.

Az angers-i kiállítássorozat ajánlott témái hol történelmi vagy irodalmi ihletésűek, hol kevésbé lírai módon, komoly emberi és társadalmi kérdéseket – rend vagy káosz, vízzel vagy anélkül, webbel vagy sem, szabadság (*Ordre ou chaos: la frontière?*, 2002; *Avec ou sans eau?*, 2009; *Too web or not to web*, 2012; *Libres comme l'art!*, 2017) – vetnek fel.

Az idei *Libres comme l'art!* cím számos aktuális problémára való reflektálás lehetőségét rejtette magában, a témát a részt vevő művészek sokféle anyagból, sokféle technikával, igen változatos módon járták körül – a mottóhoz illően, az alkotói szabadság teljes tuda-

tában. Ennek tanulságait François de Loisy, a nemzetközi triennálé egyik főszervezője a tárlat kiadványában foglalta össze. Írásában a művészek társadalmi felelősségvállalását hangsúlyozza, s e gondolat mentén a kiállítási anyagon belül tematikai csoportokat – az erőszakkal, a természettel, a test, a gondolat, a forma, a kultúra, a színek szabadságával foglalkozó munkákat – különít el.<sup>2</sup>

Nem egy alkotó szól a szabadság erőszakból fakadó elvesztéséről, az erőszak veszélyeiről. Így tesznek például Claire Rado de Selva (művésznevén: Rado) és Jill Galliéri francia művészek, Rado olajjal festett vászonra hímezte a csónakban menekülők drámáját (*Liberté*), Galliéri kézzel varrott, hímzett női fejeket – szabadságukat, identitásukat veszített alakokat – kö-

**Velga Lukaža**  
**(Lettország) minitextilje**  
**[Une penseuse] /**  
**Mini-textile by Velga**  
**Lukaža (Latvia)**

*len, pamut, aranysszál, selyemfonal, gyöngy, szövés, kézimunkázás / flax, cotton, golden thread, silk thread, beads, weaving, handiwork*  
[12x12 cm]

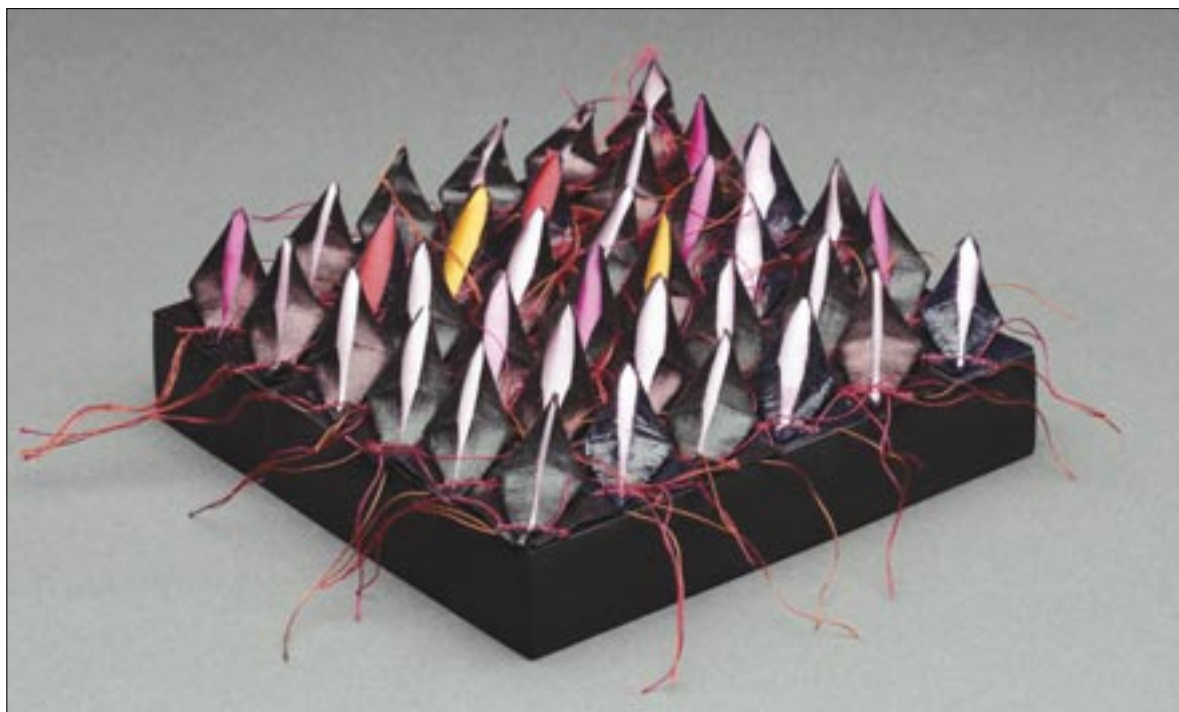




tözött egy labdaccsá (*Miroir ô mon miroir dis-moi si je suis libre*), a holland Stef Kreymborg kínai nemzeti kisebbségek eredeti kelméit dolgozta fel alkotásában, munkája a rezsim által homogenizált, s ezáltal veszélybe sodort kultúrát szimbolizálja (*Sang plié*). A spanyol Maria Muñoz Torregrosa is az erőszak fenyegető veszélyére figyelmeztet, ironikus művén a békésen bicikliző egy nyisszantással a mélyben találhatja magát (*Encore en vie*). Számos alkotót a *liberté* szó természeti képek, életképek megjelenítésére és olyan – a műfaj lényegét megragadó – szabadon burjánzó organikus formák megalkotására késztetett, mint például a holland Marian Bijlenga, a belga Dolorès Gossye, a francia Ghislaine Berlier Garcia, az olasz Lucia Sammarco, a japán Mihoko Sumi (Szumi Mihoko), Toshie Takahashi (Takahasi Tosie), Hiromi Murotani (Murotani Hiromi) és Kakuko Ishii (Isii Kakuko) szintetikus szálból, pamutszálból, papírból, lószőrből, halbőrből formázott, érzékeny munkái (*Points d'ombre; La lumière; L'art de rien ou les samares ailées; Jeux dans*

**Libres comme l'art!**  
című kiállítás (részlet) /  
**Exhibition Libres**  
**comme l'art! (Free as**  
**art!) – exhibition view**  
[Musée Jean-Lurçat  
et de la tapisserie  
contemporaine,  
Angers, 2017]

**Stef Kreymborg**  
**(Hollandia) minitextilje**  
**[Sang plié] /**  
**Mini-textile by Stef**  
**Kreymborg (Holland)**  
*selyemszövet,*  
*selyemfonal, poliészter;*  
*pamutfonal,*  
*hajtogatás, varrás /*  
*silk fabric, silk thread,*  
*polyester; cotton*  
*thread, folding, sewing*  
[12x12x4 cm]





nyében, hogy izgalmas, szabálytalan forma keletkezik. A gesztus nyomán létrejövő alakzat egy szimbolikusnak is felfogható, s önmagában is esztétikai értékkel bíró tárgy: egy almacsutka-objekt lett. Az egyszerű mozdulattól keletkezett formái átalakulás hihetetlen alkotói katarzist okozott számára, mint mondja: „a kiállítás mottójára a forma szabadságával adtam meg a választ”.<sup>3</sup> A művész egyik legkedveltebb kifejezési eszköze a zászlók mellett a miniatűr textil, melyet végtelen szabadságot jelentő műfajnak tart a textilművészetben belül. Egy-egy kompozíció elkészítésekor az igazi élményt a ráhangolódástól az alkotás létrehozásáig tartó „út” jelenti számára.

←  
**B. Csernyánszky Katalin**  
 (Magyarország)  
 minitextilje [Façade] /  
 Mini-textile by  
 Katalin B. Csernyánszky  
 (Hungary)  
*részbuzal, tekerés,*  
*varrás, roncsolás /*  
*copper wire, twining,*  
*sewing, destruction*  
 [12x12x12 cm]

*Pair; Aile du coeur; Le pépin 16-2; Libre comme le plan; Nouer*). A gondolat szabadságára utalnak, illetve kérdeznek rá a litván Jovita Sakalauskaitė és a lett Velga Lukaža visszafogott színvilágú művei (*Âme; Une penseuse*); Lucia Flego olasz és Edite Pauls-Vignere lett művészek harsány színű, gyöngyökkel díszített minitextiljei (*Communication libre; Julia*); a francia Nicole Bayle és az angol Anna Ray pop-art ízü alkotásai (*Conserver la liberté de l'art; Doré*).

Öröndötes, hogy a korábbi évekhez hasonlóan (Kecseti Gabriella: 1993, 2009, Lévai Nóra: 1996, Golarits Erzsébet: 1999, B. Csernyánszky Katalin: 2005, Csertő Rita: 2009) ezúttal is szerepel a sikeres pályázók között magyar résztvevő: B. Csernyánszky Katalin, Vigh Krisztina és Rományi László képviseli hazánkat a franciaországi rendezvényen.

B. Csernyánszky Katalin alkotásának (*Façade* [Látzat]) kiindulópontja a kocka mint tömör, szilárd, tökéletes test, ennek éleit tekerte-fonta meg drótból; ezt az alapanyagot már korai munkáitól kezdve szívesen alkalmazza a benne rejlő számtalan lehetőség miatt. Az elmélyült alkotás közben érzett emocionális energiák és gondolatfutamok arra készítették, hogy a kész kockát gyűrje meg, roncsolja szét, annak remé-



**Inga-Britt Jeppsson**  
(Svédország)  
minitextilje  
[Transparence] /  
Mini-textile by  
**Inga-Britt Jeppsson**  
(Sweden)

organza, acélbuzal,  
kézimunkázás /  
organza, steel wire,  
bandiwork  
[Ø 12 cm]



**Lucia Sammarco** (Olasz-  
ország) minitextilje  
[Jeux dans l'air] /  
Mini-textile by  
**Lucia Sammarco** (Italy)

selyemkehme, vasbuzal  
/ silk fabric, iron wire  
[12x12x12 cm]

A mű keletkezésének története a legfontosabb Vigh Krisztina számára is, akit az emberi testhez köthető formák, tárgyak foglalkoztatnak; történeti, kultúrtörténeti vonatkozásait vizsgálja, miközben egy adott koncepciónak megfelelően, meditatív alkotói folya-

mat során átformálja, megmunkálja, majd más és más kontextusba helyezi azokat. Folyamatos önvizsgálatot tart, saját élethelyzetei során felbukkanó tárgyakat tesz félre és használ fel alapanyagként. Az angers-i kiállításon, hímzett bliszterekből álló kompozíciót

→  
**Vigh Krisztina**  
**(Magyarország)**  
**minitextilje**  
**[Jouer aux cartes] /**  
**Mini-textile**  
**by Krisztina Vigh**  
**(Hungary)**

*bliszter, fémszál,*  
*varrás, hímzés /*  
*blister, metal thread,*  
*sewing, embroidery*  
 [10x12x12 cm]



Fotó: Sándor Eszter

**Rományi László**  
**(Magyarország)**  
**minitextilje [Lumière] /**  
**Mini-textile by László**  
**Rományi (Hungary)**

*borganyzott acéldrót,*  
*ipari fül, fonás,*  
*tekerés, tűzés,*  
*ragasztás / galvanized*  
*steel wire, industrial*  
*felt, plaiting, twining,*  
*tacking, gluing*  
 [12x12x10 cm]





mutat be (*Jouer aux cartes* [Kártyázni]), a tablettákat, pirulákat rejtő levelek gyűjtése is személyes „élményen” alapul, egy régebbi betegségéhez kötődik. Azóta e különös gyűjtemény barátok, családtagok gyógyszerfogyasztása során – névhez kötődően – gyarapo-



**Takahasi Tosie (Japán) minitextilje [Le Pépin 16-2] /**  
**Mini-textile by Toshie Takahashi (Japan)**  
*pamut- és jutaszövedék, kézimunkázás /*  
*cotton and jute weaving, handiwork* [11x12x10 cm]

dik, s „személyhez szabottan” alakul át a manuális munka révén, az adott belső indítatásnak megfelelően *ex votó*vá, szakrális szimbólummá, ruhaobjekt elemévé – ez esetben groteszk kártyajátékká – vagy bármi más-sá a művész céljainak és a kívánt hatásnak megfelelően.

Rományi László autonóm művészetének is meghatározó jelentőségű kifejezőeszköze a drót – drótplasztikáinak inspirációs forrása a grafika, a rajzolás iránti szeretetében keresendő. Fémszállal „térbe rajzolja”, mintázza a sok esetben drámai mondanivalóját, drótkompozíciói térbeli grafikáknak is tekinthetők. Szobrászi felfogásban készült angers-i plasztikája a sötétségből a fényre kiszabaduló emberek, a szellem szabadságának miniatűr emlékműve (*Lumière* [Fény]). Galvanizált acélhuzalból, bravúros technikával mintázta meg a szürke gyapjúkockából kitörő és levegő után kapkodó apró alakokat; az anyagminőségeknek



– a kocka meleg és a fém hideg matériájának – kont-rasztja, az emberké méretük ellenére is kifejező test-tartásai éreztetik azt a feszültséget, amikor egy belső erő szétfeszíti annak burkát. „Az egész emberiség törté-nelme erről a harcról szól, de a művészet mindig megőrzi szabadságát.”<sup>4</sup>

B. Csernyánszky Katalin, Vigh Krisztina, Rományi László művei méltón képviselik a hazai kortárs művé-szet e szuverén műfaját, ugyanakkor az angers-i tri-ennálék felhívják a figyelmet a textilművészet e spe-ciális formájának más nemzetközi fórumaira, így a szombathelyi minitextil jelentőségére is.

Az Angers-ban 2018. január 7-ig látható alkotások vándorkiállítás keretében is megtekinthetőek lesznek Kanadában (Montreal, Ottawa), Belgiumban (Tour-nai), Németországban (Heidelberg), Katalóniában (Sant Cugat del Vallès) és a franciaországi Aubusson-ban.

VERESS KINGA  
művészettörténész

*(Libres comme l'art! XIe triennale internationale des mini-textiles. Musée Jean-Lurçat et de la tapisserie contemporaine, Angers, 2017. június 10. – 2018. január 7.)*

Jegyzetek

1. A szombathelyi Nemzetközi Miniatűrtextil Biennálék, majd Triennálék anyagáról, a műfajt érintő tendenciákról a kiállítássorozat rendszeresen megjelentetett katalógusai tájékoztatnak.
2. François de Loisy: Libres comme l'art? In: *Libres comme l'Art! XIe triennale internationale des mini-textiles*. Catalogue. Musée Jean-Lurçat et de la tapisserie contemporaine, Angers, 2017. A kiállítás katalógusa online is megtekinthető a [http://www.quiltmania.fr/public/images/jbimages/dospress\\_mini\\_mini\\_press.pdf](http://www.quiltmania.fr/public/images/jbimages/dospress_mini_mini_press.pdf) oldalon. Hozzáférés: 2017. október 25. A kiállítás címe a *nous sommes libres comme l'art* kifejezés rövidített változata, így jelentése a szabadok vagyunk, mint a művészet többlettérrel is tartalmazza.
3. A művész közlése alapján.
4. Idézet Rományi László angers-i pályázatából.

Az Apró óriások – a miniatűrtextil-művészet nagysága című kiállításról Cebula Anna írását lásd e lapszám 23–27. oldalán.

**Libres comme l'art!  
című kiállítás (részlet) /  
Exhibition Libres  
comme l'art! (Free as  
art!) – exhibition view**  
[Musée Jean-Lurçat  
et de la tapisserie  
contemporaine,  
Angers, 2017]



# MIKROméret – MAKROtartalom

## Válogatás a Szombathelyi Képtár minitextil-gyűjteményéből



**Solti Gizella:**  
**Befőtt /**  
**Gizella Solti:**  
**Bottled Fruit**

1980-ban került  
a gyűjteménybe,  
gyapjú, üveg, szövés  
(Szombathelyi Képtár,  
Szombathely) /  
acquisition: 1980,  
wool, glass, weaving  
(Gallery of Szombat-  
hely, Szombathely)  
[19x6x5 cm]

■ A textilművészet Szombathelyre kerülésének története 1969-ben kezdődött, amikor a Savaria Múzeumban bemutatták a budapesti *Textil falikép 68* című kiállítást. Az Ernst Múzeumban aratott nagy siker itt sem maradt el, így a szakma a megye vezetőségével karöltve eldöntötte, hogy Szombathelyen teremtik meg a textilművészet fórumát biennálék formájában.

A textilbiennálék helyszíne 1970-től 1986-ig a Savaria Múzeum volt, majd 1988-tól napjainkig a Szombathelyi Képtár. A város szerepe a textilművészet újjászületésében egyedülálló. Az 1970-ben elindított Fal és Tértextil Biennálé sorozatot 1973-ban az I. Ipari Textilművészeti Biennálé követte, majd 1976-tól a külföldi alkotókkal bővült Miniaturtextil Biennálé.

A miniatűr textilek olyan kis méretű, maximum 20 x 20 centiméteres művek, melyek nem feltétlenül

**Polgár Csaba: Törött szemüveg / Csaba Polgár: Broken Eyeglasses**

[1975] 1976-ban került a gyűjteménybe, szemüvegkeret, textilbevonás  
(Szombathelyi Képtár, Szombathely) / acquisition: 1976, spectacle frame, textile  
coating (Gallery of Szombathely, Szombathely) [6x15x14 cm]



Fotó: Garas Kálmán



Fotó: Garas Kálmán



**Bihari-Bakodi Szilvia: Lili naplója /  
Szilvia Bihari-Bakodi: Lili's Diary**

[2015] 2016-ban került a gyűjteménybe, karton, selyem, organza (Szombathelyi Képtár, Szombathely) / acquisition: 2016, cotton, silk, organza (Gallery of Szombathely, Szombathely) [5x12x18 cm]

**Farkas Gabriella: Áthatás III. /  
Gabriella Farkas: Interference, III**

[1975] 1976-ban került a gyűjteménybe, drót, fonal, szövés (Szombathelyi Képtár, Szombathely) / acquisition: 1976, wire, thread, weaving (Gallery of Szombathely, Szombathely) [15x15x15 cm]



textiltől készülnek, de technikájukban vagy anyagukban mindenképpen utalnak rá.

A minitextil az új, a modern textil dinamizmusát volt képes kiemelni. Kis méretben új gondolatok, új anyagpárosítások váltak egyértelműbbé. A látvány, a fizikai érintkezés és a melegség, mely a felhasználó

**Attalai Gábor: Strip-roll / Gábor Attalai: Strip-roll**

[1975] 1976-ban került a gyűjteménybe, filc, fém, egyéni technika (Szombathelyi Képtár, Szombathely) / acquisition: 1976, felt, metal, individual technique (Gallery of Szombathely, Szombathely) [16x15x8 cm]



anyagok által sugárzik e művekből, mind-mind elősegítik az *alkotó, a műtárgy és a szemlélő* közötti hármas kapcsolat megteremtését.

A miniatűr textilben az egymástól idegen materiák társításával akár harmonikus kapcsolatok is létrehozhatók, hiszen a mű kis mérete miatt bizonyos anya-

gok megmunkálásakor könnyebb legyőzni az ellenállást, másrészt viszont már a korai stádiumban melőzni lehet a rossz és téves megoldásokat.

A felhasznált anyagok sokfélesége mellett időről időre az organikus anyaghoz való vissza-visszatérés volt a jellemző a könnyű hozzáférhetősége miatt, va-

**Hegyí Ibolya: Aranykor /  
Ibolya Hegyí: Golden Age**

*1996-ban került a  
gyűjteménybe, gyapjú,  
selyem, gobelintechніка  
(Szombathelyi Képtár,  
Szombathely) /  
acquisition: 1996,  
wool, silk, Gobelin  
technique (Gallery  
of Szombathely,  
Szombathely)  
[20x20 cm]*



Fotó: Garas Kálmán



**Simonffy Márta: Az én óráim / Márta Simonffy: My Clock**

1989-ben került a gyűjteménybe, fa, selyem, rajz  
(Szombathelyi Képtár, Szombathely) / acquisition: 1989,  
wood, silk, drawing (Gallery of Szombathely,  
Szombathely) [18x18x7 cm]

lamint múltunk öröksége iránti vonzódás miatt. Tudniillik a nyersanyag tulajdonságai kimeríthetetlen forrásul szolgálnak a művészi kontemplációnak. Az anyaggal való közvetlen kapcsolat, a kidolgozás szépségének kiemelése: igazi mesteri megnyilvánulás.

A Szombathelyi Képtár miniatűrtextil-gyűjteménye – mely vásárlás és ajándékozás útján gyarapodott – és annak dokumentációja, adattára nagy hatást gyakorolt a textilművészekre. A biennálék, valamint a triennálék katalógusai a műfaj kézikönyveivé váltak.

A miniatűrtextil-gyűjteményünk 1044 darab művét két részre bonthatjuk. A magyar és külföldi alkotóművészek munkáira, amelyek 51 országot képviselnek a világ öt kontinenséről.

Ebből az anyagból 222 művet – 174 alkotótól, közülük 43 magyar – mutattunk be az október 13-án nyílt *Apró óráimok – a miniatűrtextil-művészet nagysága* című kiállításunkon. A tárlaton szereplő minitextilek



**Kókay Krisztina: Elválás / Krisztina Kókay: Parting**

1983-ban került a gyűjteménybe, vászon, rajz (Szombathelyi Képtár, Szombathely)  
/ acquisition: 1983, linen, drawing (Gallery of Szombathely, Szombathely)  
[22x22 cm]

által a látogatók megtapasztalhatták, hogy kis méretbe is óriási mondanivalókat lehet belesűríteni.

A válogatás szempontjai között szerepelt az is, hogy minél szélesebb körben ismertessük meg ennek a műfajnak a két- és háromdimenziós, a hagyományos és egyéni technikákkal készített magyar és külföldi alkotásait.

A kiállításához kiadott katalógus első részében a tárlaton helyet kapott alkotásokat színes fotókon szemléltetjük, a második részében pedig a képtár minitextil-gyűjteményének többi, közel ezer darabját fekete-



**Olajos György: Termékek I–V. / György Olajos: Crops, I–V**

1992-ben került a gyűjteménybe, kókuszhéj, magok, cérna, egyéni technika (Szombathelyi Képtár, Szombathely) / acquisition: 1992, coconut shell, seeds, thread, individual technique (Gallery of Szombathely, Szombathely)

**Pérel Zsuzsa: Emlékezésül II. / Zsuzsa Pérel: In Memory, II**

[1975] 1976-ban került a gyűjteménybe, gyapjú, gobelinteknika (Szombathelyi Képtár, Szombathely) / acquisition: 1976, wool, Gobelin technique (Gallery of Szombathely, Szombathely) [15x15 cm]

fehér fotókon ismertetjük meg az olvasóval. A kötetben Fitz Péter művészettörténész kiállítást megnyitó beszédét is közöljük. A katalógus bemutatóját decemberre, a Szombathelyi Képtárban megrendezett karácsonyi vásárra szerveztük meg.

CEBULA ANNA  
művészettörténész, a Szombathelyi Képtár igazgatója

(Apró óriások – a miniatúrtextil-művészet nagysága. Válogatás a Szombathelyi Képtár gyűjteményéből. Szombathelyi Képtár, Szombathely, 2017. október 13. – december 16.)

**Jolanta Rudzka-Habisiak (Lengyelország): „a” / Jolanta Rudzka-Habisiak (Poland): „a”**

1996-ban került a gyűjteménybe, papír, vágás (Szombathelyi Képtár, Szombathely) / acquisition: 1996, paper, cut (Gallery of Szombathely, Szombathely) [15x20x20 cm]

# „Paripám csodaszép...” – A hintaló: generációk hű krónikása

Kiállítás egy magángyűjteményből a Nagytétényi Kastélyban

■ Három évtizede hódolunk – talán nem mindennapi – hintalógyűjtő szenvedélyünknek. Nem csupán játékszergyűjtők vagyunk: érdeklődésünk kiterjed minden olyan művészeti ágra, amelyben témává váltak, otthonra letek a gyermekkori kedvencek. Keressük-kutatjuk a hintalovak felbukkanását az iparművészek megálmodta tárgyakban, a képzőművészetben, az irodalomban, a komoly- és könnyűzenében, a színház-, a fotóművészetben, a fotóműtermek rejtekében, a szakrális ünnepeink szimbolikájában. A gyűjtés számunkra – társadalomkutatók lévén – nemcsak művesen elkészített tárgyak birtoklását jelenti, hanem a történeti fejlődés nyomon követésének egyik formá-

a hintaló az egymást követő generációk hű krónikásának is tekinthető.

A gyűjteményünkéből válogatott időszaki kiállításon több mint kétszáz alkotással lépünk meg az Iparművészeti Múzeum Nagytétényi Kastélyába látogató vendégeket, tisztelegve a jelen évtizedben 400. születésnapját ünneplő „csodaparipa” előtt.

Az első közismert, s a londoni Gyermekkor Múzeumban (V&A Museum of Childhood) ma is látható hintaló az akkor még gyermek I. Károly (1600–1649), Anglia, Skócia és Írország későbbi királya számára készült. Az európai királyi családok, uralkodók nemcsak a hintaló születésekor, hanem később is befolyá-

→  
**Balanszhintaló  
(álló helyzetben) /  
Balance toy rocking  
horse (standing)**

*belga, 19. század vége,  
festett acéllemez,  
ólom ellensúly,  
magasság: 55 cm /  
Belgian, late 19th c.,  
painted steel plate,  
lead counterweight;  
height: 55 cm*

## A lovagolható játék lovak típusai

### VESSZŐPARIPA (BOTLÓ)

Botlovak már i. e. 400-tól felbukkantak Perzsiában, az antik Görögországban, azonban egyszerű anyaguk és szerkezetük gyors pusztulásra ítélte őket. A vázák festményei és a domborművek viszont megőrizték alakjukat: a fabotra ráerősített elnagyolt fejet (vagy csupán a bot végére illesztett faágot).

ját, megismerésének lehetőségét. A hintalovak hűen tükrözték a társadalom, a gazdaság, a lótarás és -tenyésztés, a technika-technológia, az ízlés és divat változásait századokon keresztül, s nem utolsósorban megőrizték gazdáik álmait is. Meggyőződésünk, hogy

**A legkorábbi közismert hintaló, feltehetőleg I. Károly (1600–1649) királynak készült / The earliest widely-known rocking horse associated with King Charles I (1600–1649)**

[V&A (Victoria and Albert Museum)  
Museum of Childhood, London]



Fotó: www.vam.ac.uk/moc



### TOLHATÓ-HÚZHATÓ, LÁBBAL HAJTHHATÓ JÁTEK LOVAK

A lovagkor beköszöntével alapvetően megváltozott a lovak szerepe: a figyelem középpontjába kerültek a lovagi tornák, illetve a csatamezők harcosai. Ez tükröződött a gyermekek játékszereinek átalakulásában is. Kedvenc játékká a lovagi tornák utánzása vált, amihez nagyon kezdetleges, kerek „lovakat” használtak. Ezeken ültek a harcoló gyermek-lovagok, miközben a lovaikat társaik mozgatták, húzták-tolták. A későbbi századokban a kerek lovak egyre nagyobb népszerűsége tette szert, kifinomultabbá váltak, több faragás és festés díszítette őket.



Fotó: Nagy Tibor

### Balanszhintaló (mozgásban) / Balance toy rocking horse (in motion)

solták e tárgyak fejlődését. A trónörökösök, királyi gyermekek pompás fapapákat birtokoltak, amelyeket festmények, metszetek, fotók is megörökítettek. A tárlaton közös tárlóban látható, többek között, Ferenc József, Habsburg Ottó, XIII. Alfonz, II. Erzsébet brit királynő hintalovas fotója. Királyi sarjak által birtokolt hintaló ugyan nem szerepel a kiállításon, de a megtekinthető darabok megjelenítik azok formai, szerkezeti, anyag- és díszítésbeli sokszínűségét.

A nagytényi kiállítás adventközi megnyitása is



**Gyermek hintalovon, kabinetkép. Fényképezte: Kozics Ede, Pozsony (Pressburg) / Child on a rocking horse. Cabinet portrait. Photo by Ede Kozics Pozsony/Pressburg (now Bratislava, Slovakia)**

*archív fotó: 1905 / archive photo: 1905*

inspirált bennünket annak bemutatására, hogy mikor és miért vált e játékszer a gyermekek egyik leginkább vágyott karácsonyi ajándékává a kontinentális Európában. A 18. század elejétől már ismertek olyan alkotások, amelyek a karácsonyfa mellett – fiatal lovasukra türelmesen váró – hintalovakat örökítettek meg. A tárlaton felvonultatott 19. századi német metszetek és a későbbi évekből származó művész képeslapok, kará-

## BÖLCSŐ TÍPUSÚ HINTALOVAK

A játék ló és a talpas bölcsőktől kölcsönzött megoldás, a hintatalp merész társítása vezetett el a hintalovak megszületéséhez a 17. században. A legkorábbi ismert és a gyermek I. Károlynak szánt hintaló 1610 körül készülhetett. Történészek szerint a hintalovat terápiás eszközként készíthették a királyi udvarban a gyenge, beteges és bicegő fiúcska számára, hogy erősítse lábait, fejlessze mozgáskoordinációját. Az egyszerű felépítésű lovat feltételezhetően szintén a bölcső formája inspirálta, a típusnak megfelelően két, alsó részén ívelt deszkából épül fel, a ló testét az oldallapokat összefogó tömör fatönk jelképezi. Ehhez illeszkedtek a ló mellső lábai, nyaka és feje, amelyek faragása elnagyolt.

## Kerekes ló / Wheeled horse

*magyar, 1900-as évek  
eleje, faragott, festett  
fenyőfa / Hungarian,  
early 1900s, carved,  
painted pine wood*



Fotó: Ladó Mária

**Karácsony háborús  
időben (Weihnachten  
im Kriege), képeslap /  
Christmas in wartime  
(Weihnachten im  
Kriege). Postcard**

*német, datált:*  
1914. december 19. /  
*German, dated:*  
19/12/1914  
[Verlag für  
Volkskunst, Rich.  
Keutel, Stuttgart]



sorakoznak a kristályból és üvegből készített, és a kézi festés utolérhetetlen gondosságával díszített porcelánok, a bájos Hummel-figurák, a klasszikus babaszobák nélkülözhetetlen, apró játék figurái. A hajdanvolt tulajdonosaik által féltve őrzött tárgyak most együttesen idézik fel az egykori családi vitrinek nosztalgikus hangulatát.

**Habsburg Ottó főherceg (1912–2011) körülbelül négyéves korában, kerekcs lóval – fotólap, karácsonyi üdvözlőlap / Crown Prince Otto von Habsburg (1912–2011) aged around four with a wheeled horse. Photo card for Christmas színezt, postatiszta / coloured, postally unused**



**II. Erzsébet királynő  
gyémántjubiläumára  
készült hintalovas  
pénzérme (£2).**

**Kibocsátó: Brit Indiai-  
óceáni Terület /  
Queen Elizabeth II's  
Diamond Jubilee  
Rocking Horse Coin  
(£2). Issued by the  
British Indian Ocean  
Territory**

*réz (75%) és nikkal  
(25%) ötvözet /  
cupronickel  
(75% copper and  
25% nickel)*



csenyi üdvözlőlapok érzékeltetik, hogy a hintalovak birtokbavétele, a karácsonyi első lovaglás milyen háttérrel örömet jelentett évszázadokon keresztül.

Karácsonyfadíszek sem hiányoznak a kiállításról, de ez alkalommal nem fenyőfággyökként, hanem üvegvitrinben, „emlékesőként” vesznek körül egy ünnepi díszbe öltözött hintalovat. Változatos anyagokból, technikával, méretben, színben készültek e karácsonyfadíszek: fából, növény terméséből, papírmásból, ezüstlemezből, papírból, csipkéből, kristályból, sőt viaszból, szappanból.

Egy különleges válogatásnak – a kisebb méretű, különböző időperiódusokban készült, dísz tárgy hintalovak találkozójának – külön vitrin ad helyet. Ebben

### ÍVES TALPÚ HINTALOVAK

A 18. század elejére a hintalovak egyszerű, félköríves hintaszerkezete elegáns, íj alakú hintatalpakká alakult át. A lovak maguk is fokozatosan fejlődtek: elegánsabbak, könnyebbek és egyre valóságosabbak lettek. Vágtára kinyúlt lábaikkal, lobogó sörényükkel és farkukkal versenylovakat imitáltak. Később a lovak üvegszemet kaptak, igazi lósörény és -farok került rájuk, és a festett nyergek, lószerszámok helyére

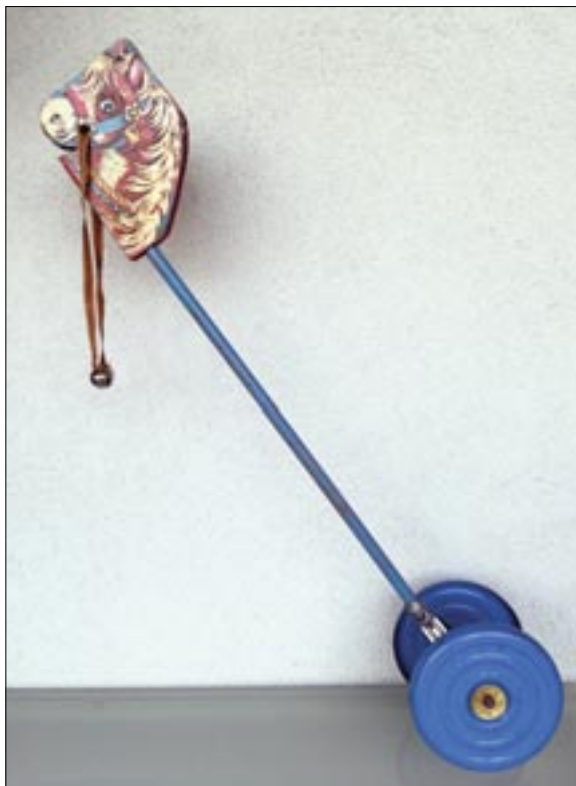
is igazi, bőrből és a fémből készült darabok kerültek. A hintalókészítők folyamatosan új megoldásokat kerestek.

Európában a hintalovak aranykora 1850 és 1930 között volt, mesés hintalovakkal, számtalan alakban és formában. Többé már nemcsak a királyi családok és az arisztokraták gyermekeinek voltak fenntartva, hanem elérhetővé váltak a középosztály számára is.



Fotó: Ladó Mária

**Botlő. Gyártó: Gong Bell Co., USA / Hobby horse. Manufacturer: Gong Bell Co., USA**  
 1920–1930-as évek,  
 fa, fém, litográfia /  
 1920–1930s, wood,  
 metal, lithography



Fotó: Ládó Mária

←  
**Kerekes, ívelt talpú hintaló / Horse on wheeled platform and bow rockers**  
 német, 1920-as évek,  
 lószőr borítás, tehén-  
 farkoszór; üvegszem,  
 magasság: 75 cm  
 / German, 1920s,  
 horsehide-covered,  
 with original cow tail  
 hair and glass eyes,  
 height: 75 cm

**Hintalovat formázó dísztagy. Gyártó: Herendi**  
**Porcelánmanufaktúra, Herend (kizárólag amerikai forgalmazású) / Rocking horse-shaped ornament.**  
**Manufacturer: Herend Porcelain Manufactory, Herend (to be marketed exclusively in the US)**  
 porcelán, festett,  
 magasság: 7 cm /  
 porcelain, painted,  
 height: 7 cm



Fotó: Ládó Mária



**II. Erzsébet (1926) királynő hatéves korában, hintalovon húgával, Margarettel (1930–2002) – fotólap.**  
**Fényképezte: Frederick Thurston and Son, Luton, Anglia / Queen Elizabeth II (1926) on a rocking horse in 1932, with her sister, Margaret (1930–2002). Photo card.**  
**Photo by Frederick Thurston and Son, Luton, England**  
 postán futott / postally used [Raphael Tuck and Son]

A korabeli fényírdák, fotóműtermek hintalovas gyermekfelvételei a „gyorsuló idő” képei, a kor hangulatát idézik fel. A fotográfusokat évtizedeken át „fényképészeti segédeszközként” szolgáló jószágok számos igaz történetet tudnának elmesélni. Többek között a pózolni nem akaró, dacos-dühös gyerme-



kekről, akiket a háttérben alkalmazott speciális me-  
revítők és támaszok sem tudtak megakadályozni ab-  
ban, hogy elmozduljanak a hosszú expozíciós idők  
alatt. Ezért is váltak a tárlóban sorakozó, az 1800-as  
évek második felében készült fényképes vizitkártyák  
és a századfordulós kabinetfotók gyermekei a modellt  
állás megpróbáltatásainak merev és zord tekintetű re-  
likviáivá, semmint a boldogság közvetítőivé. Később  
a fotográfusok a díszes hintalovaikra, szülői kérésre,  
a gyermekeket családi környezetben ültették fel: így  
a szociofotók pontosságával örökítették meg az adott

kor társadalmi kontrasztjait. A tárlókban erről tanús-  
kodnak az 1900-as évek elejéről származó képeink.

A szegényebb sorból kikerült gyermekeknek a fotó-  
műtermek hintalovaival való megismerkedése életre  
szóló pozitív élményt is jelenthetett. Farkas Árpád  
erdélyi költő felnőttként talán a legpontosabban fo-  
galmazta meg irodalmunkban a fapáripákkal való ta-  
lálkozás jelentőségét: „A ló-szerelem [...] persze mindég  
hintalóval kezdődik [...] a bölcsőből kiringott gyermek már  
nyargalni szeretne, ha valamelyest megmozdul benne a  
vér: [...] »Hintalóra pattan, nőgatja: vágta! [...]«.” (Idé-

→  
**Bauhaus-stílusú  
hintaló. Terv: Konrad  
Keller / Rocking horse  
in Bauhaus style.  
Design by Konrad  
Keller**  
német, 1930-as évek,  
festett bükkfa /  
German, 1930s,  
painted beech



Fotó: Ladó Mária

**Almásderes hintaló /  
Dapple-grey rocking  
horse**  
osztrák,  
1950-es évek, faváz,  
papírmasé borítás /  
Austrian, 1950s,  
wooden structure  
covered by paper mache





méretű, faparipa fogadja. Míg a hintalovak ismeretséget kötnek új lovasaikkal, addig az őket kísérő felnőttek a falakon látható grafikák és plakátok segítségével felkészülhetnek arra, hogy az emeleti termekben látható műtárgyak – a botlovak, a kerekcses játékpárhuzamok és hintalovak – között türelmesen kalauzolják gyermekeiket.

LADÓ MÁRIA – TÓTH FERENC IMRE  
gyűjtők

(„Paripám csodaszép...”. A hintaló: generációk bűnöröme. Iparművészeti Múzeum – Nagytétényi Kastély, Budapest, 2017. november 25. –2018. január 14.)

zet Farkas Árpádnak a *Látó* 1990. októberi számában megjelent, *Nem ilyen hintalovat akartam* című írásából.) A kiállítás Füst Milán, Dsida Jenő hintalovon ülő alakját is felidézi, s megemlékezik József Attila egykori – a szegénységben és nélkülözésben tűzfárá aprított – játék lováról is.

A hintalovas képeslapok az első világháború időszakában fontos szerepet játszottak. A hadviselő felek vizuális háborút is folytattak: ki tudja jobban kiépíteni és fenntartani a front és a hátszág egymást erősítő kapcsolatát. A képeslapok a katonák számára ingyenessé váltak, a cenzúra is gyorsan átengedte őket. A katonák szabadságuk alatt kialakítottak családtagjaikkal egy szimbolikus kódrendszert, amely a képeslapokon lévő grafikákra épült. Más üzenetet hordozott az a képeslap, amely a gyermekkor hintalovas harci játékát ábrázolta, mást az, amelyik békés-boldog hintalovast jelenített meg, vagy amelyik toborzóvá vált gyermekdalt idézett fel. Az elhúzódozó világháború teremtette meg az osztott képeslap típusát is, amely egymás mellett ábrázolta a harcterek rideg valóságát és a távoli otthon, a család idilljét.

A kastély földszinti, boltíves fogadótermében a lovagláshoz kedvet kapó gyermekeket több, különböző



→  
**Farkas Árpád író, költő  
gyermekkorában, hinta-  
lovon. Fényképezte:  
Kováts István / Writer  
and poet Árpád Farkas  
as a child on a rocking  
horse. Photo  
by István Kováts**

archív fotó:  
Székelyudvarhely,  
1948 / archive photo:  
Székelyudvarhely  
(now Odorheiu  
Secuiesc, Romania),  
1948

# Ikonborítók

■ Az ikonokat, különösen pedig az orosz ikonokat, gyakran csodálatos ötvösművészeti borítóval látták el.

A borítók egy része ezüsből készült, a kevésbé gazdag régiókban pedig elsősorban sárgarézből. Az ikon borításának ragyogása a belőle kiáradó égi, nem anyagi fényt szimbolizálja. A 787-ben összehívott második nikaiai (niceai) zsinat – a katolikus egyház 7. egyetemes zsinata – a frigyláda és az ikon anyagát a fában jelölte meg. Ehhez kapcsolódik a Szentírás szövege, mely szerint a frigyláda arannyal volt borítva. Mózes második könyvében, vagyis a Kivonulás könyvében a következőket olvashatjuk: „*Borítsd meg azt [vagyis a frigyládát] tiszta arannyal, belől is kívül is megborítsd azt, és csinálj reá köröskörül arany pártázatot.*” (2Móz 25,11) Erre alapul a fára festett ikonok nemesfémmel való borítása.

Az ikonborítók nemes csillogásukkal az ikonról sugárzó isteni fényt hangsúlyozzák, színes drágakövek finoman érzékeltetik a szent ábrázolás tér- és időfelettségét. Gyakran rubinnal, zafírral és smaragddal díszítették. Ezek a kövek színeikkel – a keresztény színszimbolika szerint – különböző értékeket szimbolizáltak.

A nem nemesfém ikonborítók közül elsősorban a sárgarézet kell megemlíteni. A vörösréz és cink ötvözetéből készült sárgarézet rendszerint fényesre polírozták, így az arany hatását keltette, vagy hogy ugyan csak nemes csillogású legyen, ezüstözték. De a réznek önmagában is jelentős kultikus, mágikus szerepe volt Oroszországban. Sokáig ritka, értékes anyagnak számított, hiszen sokat kellett külföldről behozni. Amikor ikonborítót készítettek belőle, gyakran hivatkoztak az ószövetségi részekre. Ott többször is találkozunk a réznek (vagy rézőtvözetnek) mint nemes anyagnak az említésével. Például Mózes második könyvében az oltárépítésnél a következőket olvashatjuk: „*Azután minden edényét is megcsinálá: a fazekakat, a lapátokat, a medenczéket, a villákat és a szenes serpenyőket; minden edényeit rézből csinálá. Csinálá az oltárhoz hálóforma rostélyt is rézből, annak párkányzata alá alúlról a közepéig.*”

(2Móz 38,3–4) Mózes negyedik könyvében pedig a rézkígyó fontos, gyógyító szerepéről olvashatunk: „*És monda az Úr Mózesnek: Csinálj magadnak tüzes kígyót, és tűzd fel azt póznára; és ha valaki megmarattatik, és feltekint arra, életben maradjon. Csinála azért Mózes rézkígyót, és feltűzé azt póznára. És lőn, hogy ha a kígyó valakit megmar vala, és az feltekinte a rézkígyóra, életben marada.*” (4Móz 21,8–9)



Fotó: Spitzer Fruzsina



**Hodégétria Istenszülő, orosz ikon.**  
**A borító Stefan Wäkevä munkája / Hodegetria Theotokos, Our Lady of the Way.**  
**Russian icon. Cover by Stefan Wäkevä**  
*Szentpétervár, 19. század utolsó harmada, fa, ezüst, jelzett: S·W (magántulajdon) / Saint Petersburg, last third of 19th c., wood, silver, signed: S·W (private collection)*  
 [4,5x3,4 cm]

←  
**Krisztus pokolra szállása és feltámadása ünnepekkel, orosz ikon**  
**/ Christ's Descent into Hell and Resurrection with the Feasts.**  
**Russian icon**  
*19. század közepe, fa, rézötvezet (magántulajdon) / mid-19th c., wood, copper alloy (private collection)*  
 [4,5x3,4 cm]

Tisztáznunk kell még az ikonborítóval kapcsolatban két megnevezést, melyet az orosz szakirodalom és múzeumi tárgyleíró gyakorlat sem használ mindig egységesen. Ez a *riza* és az *oklad* kérdése.

A *riza* (риза) és az *oklad* (оклад) orosz szavak nagyjából azonos jelentésűek, és az ikonokra ráhelyezett borításra utalnak. (Oroszország déli és nyugati vidékein helyettük gyakran a *sata* (шата) szót is használják.) A *riza* és az *oklad* szavak a 16. században jelentek meg. Gyakran csak az *oklad* szót alkalmazzák az ikonborítás általános megjelölésére, így a görög επένδυση szót tekinthetjük megfelelőjének, mely hétköznapi értelemben is burkolást, borítást jelent. Mások az *okladot* az ikonon lévő olyan gazdag fémdíszítésnek nevezik, amely csak „a háttér” és a dicsfényt borítja.<sup>1</sup> Gyakran az *oklad* speciális fajtájának tartják a *rizát*. Ebben az értelemben a *riza* olyan *oklad*, amely az ikon teljes festett felületét beborítja, kivéve az arcokat, a kezeket és a lábfejeket. A *riza* szónak is van még egy speciális jelentése: ez egyházi ruhára utal. Így a *riza* szónak a görög ἐνδυμα szó felel meg, mely hétköznapi értelemben is ruhát jelent.

Meg kell még említenünk az ikonborítónak egy különleges fajtáját, amely a legkorábban, vagyis még az *oklad* és a *riza* előtt alakult ki. Ez a *baszma*. Az ikonborításnak az a fajtája, amely az ikontáblának csak a széleit borítja, mintegy keretbe – de nem igazi keretbe – foglalva a középső ábrázolást. Ezt láthatjuk például a *Krisztus pokolra szállása és feltámadása ünnepekkel* ikonon. A *baszma* török eredetű szó, és a fémművéségben díszesen domborított fémlemezt is jelent.

Számos 19. és 20. századi, kevésbé igényes ikonkészítő műhelyben az eltakart részeket nem is festették meg. Az ilyen ikont oroszul *podokladnyicának* (подокладница) nevezték.

Az ikonokat nem volt kötelező fémborítóval ellátni, mégis igen sok fémborítás ikonnal találkozunk főleg a 18. és a 19. században. I. A. Sztjerligova, a fémborítások legnagyobb kutatója találóan mutat rá egy korai ikonnal kapcsolatban a fémborítás teológiai jellegére: „A veretes borítás sugározza a szent apostolok testének ragyogását és romolhatatlanságát.”<sup>2</sup>

Az egyik legkvalitatívusabb ötvösremek az itt bemutatott *Hodégétria Istenszülő* ikon borítója.

A *Hodégétria* görög szó, útmutatót jelent. Ezzel a szóval jelölik az Istenszülő Útmutató ikonját. Az ősi ikont egy konstantinápolyi kolostorban nagy tiszteletben tartották az utazók vezetői. A kolostor elnevezése is innen származik: Útmutatók, vezetőik kolostora. Az itt élt szerzetesek vakokat segítettek, vakokat vezettek. A kolostor Konstantinápoly 1453-as ostromakor elpusztult. Az elnevezés arra is utal, hogy az Istenszülő mutatja az igaz utat.

A fotón reprodukált kicsiny ikonon rendkívül finoman megmunkált ezüstborítót látunk. Az aprólékosan kialakított, domborított és vésett felület Stefan Wäkevä (1833–1910) ötvösmester munkája. Ez a finnországi születésű kitűnő mester 1843-ban Szentpétervárott tanult, 1847-ben már segéd lett, 1856-tól pedig már ezüstműves mesterként dolgozott. Sok kifinomult, néha igen egyszerű, máskor pedig bonyolult formájú ezüstitárgyat készített a szecesszió stílusában. A híres *Fabergé* cég számos megrendeléssel látta el őt.

Az Istenszülő elszenderedésének ábrázolása ikonon Oroszországban különösen gyakori volt. A Mária halálát bemutató ikonokon a ravatal mellett a gyászoló apostolok állnak, középen Krisztus, aki anyja lelkét pólyás csecsemő képében viszi a mennybe. Ezekhez az ikonokhoz számos különleges csodás történet kapcsolódik. J. Poszeljanyin<sup>3</sup>, az Istenszülő-ikonok egyik legnagyobb kutatója több jámbor történetet is ismeret Az Istenszülő elszenderedése ikonokkal kapcsolatban. Például az Adrian-féle Istenszülő elszenderedése ikonnal kapcsolatban megírja, hogy 1540-ben Adrian Posehonszkij szerzetes társával elindult, hogy új kolostort alapítson. Megáldották őket egy Istenszülő elszenderedése ikonnal, amit magukkal vittek, és mikor megpihentek, imádkozás után egy tölgyfára helyezték azt. Egy halász el akarta lopni az ikont, de amikor felmászott a fára és az ikon felé nyúlt, egy láthatatlan erő a földre terítette. Egy másik történet Gyionyiszij Glusickij (1363–1437) híres orosz ikonfestő nevéhez kötődik. A moszkvai Novogyevicsij-kolostorban már három éve betegen feküdt egy Iulanyija nevű idős nő, amikor 1593-ban álmában megjelent neki az Istenszülő, aki megígérte neki, hogy ha megfogadja, hogy a Szemigradszkaja járásban lévő elhagyott templomot felújítja, meggyógyul. A fogadalom után Iulanyija



**Az Istenszülő  
elszenderedése,  
oroszlakon / Dormition  
of the Mother of God.  
Russian icon**

*19. század harmadik  
negyede, fa, rézötözet  
(magántulajdon) /  
third quarter  
of 19th c., wood,  
copper alloy  
(private collection)  
[27x22,5 cm]*



**Az Istenszülő  
elszenderedése ikon  
(borító nélkül) /  
Dormition of the  
Mother of God. Russian  
icon (without cover)**



Fotó: Spitzer Fruzsina





**Vlagyimiri Istenszülő, orosz ikon /  
The Mother of God of Vladimir. Russian icon**

1800 körül, fa, rézötvözet (magántulajdon) / c. 1800,  
wood, copper alloy (private collection) [31x26 cm]

2. И. А. Стерлигова: О значении драгоценного убора в почитании святых икон. In: *Чудотворная икона в Византии и Древней Руси*. Мартис, Москва, 1996, 129. Ld. még: И. А. Стерлигова: *Драгоценный убор древнерусских икон XI–XIV веков. Происхождение, символика, художественный образ*. Прогресс-Традиция, Москва, 2000.
3. Е. Поселянин (под. ред.): *Богоматерь. Полное иллюстрированное описание Ее земной жизни и посвященных Ее имени чудотворных икон*. Книгоиздательство П. П. Сойкина, Санкт-Петербург, [1914], 520–522. Itt néhány szóban meg kell emlékeznünk e nagy tudósról, Jevgenij Nyikolajevics Poszeljanyinról (Moszkva, 1870 – Leningrád, 1931), akinek nemcsak a fent említett kötete, hanem számos hagiografikus témájú könyve is igen híressé vált (*Русская Церковь и русские подвижники XVIII века*. Санкт-Петербург, 1905; *Праведник нашего времени: оптинский старец Амвросий*. Санкт-Петербург, 1907; *Собор московских чудотворцев*. Москва, 1912). A kommunista szovjethatalom hisztérikus-fanatikus vallás- és egyházellenes kampánya során 1930 decemberében letartóztatták, és 1931. február 13-án kivégezték.

azonnal meggyógyult, felújította a templomot, és a templomban megtalálta és megmentette Gyionyszij Glusickij *Az Istenszülő elszenderedése* ikonját. Az ikon ma a vologdai múzeumban látható (ltsz. 7816).

A *Vlagyimiri Istenszülő*-ikon és a *Keresztelő Szent János*-ikon fémborítója csak a „háttér” és a nimbuszt fedi. Az utóbbinál érdemes felfigyelnünk a finom domborításokra, vésésekre és a különös drágakőutánzatokra. Ezt az ikont *kiot*-ba, azaz üveges ikonszekrénykébe, dobozba helyezték, mely az ikont védte és még inkább hangsúlyozta tiszteletét.

RUZSA GYÖRGY  
művészettörténész

#### Jegyzetek

1. Ezt az értelmezést találjuk Olga Popova, Jengalina Szmirnova és Paola Cortesi közös könyvében. O. Popova, J. Szmirnova, P. Cortesi: *Az ikon. Stílustörténeti kalauz a VI. századtól napjainkig*. Officina '96 Kiadó, Budapest, 1996, /Műkincshatározó sorozat/, 189. (vö. O. Popova, E. Smirnova, P. Cortesi: *Icone*. Arnoldo Mondadori Editore, Milano, 1995), továbbá – többek között – Stefan Jeckelnél is. S. Jeckel: *Russische Metall-Ikonen – in Formen und gegossener Glaube*. Rasch Verlag, Bramsche, 1995, 257., 261.



**Keresztelő Szent János, orosz ikon / John the Baptist. Russian icon**

19. század közepe,  
fa, aranyozott és  
ezüstözött rézötvözet,  
drágakőutánzatok,  
18x15,5 cm, kiottal:  
25,2x22,4 cm  
(magántulajdon) /  
mid-19th c., wood,  
gilded and silvered  
copper alloy, precious  
stone replicas,  
18x15,5 cm, with  
kiot: 25,2x22,4 cm  
(private collection)



# Békamesék

Régi gyermekkönyvek illusztrációi  
az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében

■ Bár a békás mesékről sokunknak főleg *A békakirály* sokféle változatban ismert, de leginkább a Grimm testvérek verziójában elterjedt története jut eszünkbe, számos további mesében felbukkannak e kedves (vagy éppen ellenszenves) kételtűek, s a békás mesék sokszínű tárházából már antológiák is születtek.<sup>1</sup> Több

**Randolph Caldecott:**  
**A béka lánykérőben,**  
meseillusztráció  
[The Hey Diddle Diddle  
Picture Book. George  
Routledge & Sons,  
London, n.d.] /  
**Randolph Caldecott:**  
**A Frog He Would**  
**A-Wooing Go.**  
Illustration to the tale  
Iparművészeti  
Múzeum, Könyvtár,  
Budapest / Library,  
Museum of Applied  
Arts, Budapest



Fotó: Soltészné Haranghy Ágnes / Iparművészeti Múzeum, Budapest





**Walter Crane:**  
A békákról és az ő királyokról, mese-  
illusztráció [The Baby's  
Own Aesop. George  
Routledge & Sons,  
London, 1887] /  
**Walter Crane:**  
King Log & King Stork.  
Illustration to the tale  
Iparművészeti  
Múzeum, Könyvtár,  
Budapest / Library,  
Museum of Applied  
Arts, Budapest

ilyen mese az Iparművészeti Múzeum gyermekkönyveiben is megtalálható. A múzeum sokrétű könyvgyűjteményének mesekönyvei közé enged bepillantást a következő tematikus válogatás, melyben a békafigurák által képviselt különféle karaktereket szeret-

ném bemutatni. A békák nemcsak az ókori eredetű erkölcsi tanmesék, de mulatságos mondókák hősei is, máskor jó vagy negatív mellékszereplők. Az Iparművészeti Múzeum 19. század végi és 20. század eleji könyvanyagából válogatott példák egyúttal a korszak



jelentős, de más-más irányban dolgozó gyermek-könyv-illusztrátorainak munkáit is felvonultatják.

Az ezópusi mesék 19. századi illusztrációinak sorából kiemelendő Walter Crane *The Baby's Own Aesop*<sup>2</sup> című illusztrált mesekönyve, melyben több békás me-

sét is feldolgozott (*A békáról és az ökörről; A békáról és az ő királyokról; Az oroszlánról és békáról*). A művészi dekorativitásuk mellett is érzékeny humorról tanús-  
kodó illusztrációk jó lehetőséget adtak Crane elméleti írásaiban megfogalmazott művészi elképzeléseinek

**Textilzsebkendő-készlet  
egyik darabja A béka  
lánykérőben című  
történet jelenetével /  
A piece of a textile  
handkerchief-set with a  
scene from the story  
A Frog He Would  
A-Wooing Go  
Iparművészeti  
Múzeum, Textil- és  
Viseletgyűjtemény,  
Budapest / Textile and  
Costume Collection,  
Museum of Applied  
Arts, Budapest**



Fotó: Solteszné Haranghy Ágnes / Iparművészeti Múzeum, Budapest

gyakorlatba ültetéséhez. Az Edmund Evans metszeteivel sokszorosított kiadvány annak a George Routledge & Sons kiadónál megjelent képeskönyvsorozatnak része, melynek első kötete 1877-ben jelent meg, és nem várt sikert aratott a nagyközönség körében.<sup>3</sup> A kis méretű könyvek mind kötésüket, mind belső díszítésüket (beleértve illusztrációkat és előzéklapokat) tekintve összművészeti alkotások, egyazon művészi koncepció megtestesítői.

Ugyanennek a sorozatnak a része a *The Baby's Opera*,<sup>4</sup> amelyben feltűnik a gyíkháton szíve választottjához siető hősszerelmes béka figurája (*A Frog He Would A-Wooing Go [A béka lánykérőben]*), ezt az ábrázolást még a Zsolnay-gyár is felhasználta egy korántsem gyermekek számára készült tárgyon – egy hamutálon.<sup>5</sup> A tragikomikus történetben a szerelmes béka indul háztűznézőbe barátjával, a patkánnyal; az Egér-kisasszonynál tett látogatás azonban csúfos véget ér az ünneplő társaság számára. Ennek a mesének egy má-

sik variánsa tűnik fel a Randolph Caldecott által illusztrált, és szintén Evans metszeteivel készült mesekönyvben (*The Hey Diddle Diddle Picture Book*),<sup>6</sup> melynek illusztrációin nyomon követhető a korábban karikatúrista Caldecott stílusának könnyedsége. A képek érdekessége az Iparművészeti Múzeum anyagának vonatkozásában, hogy a múzeum őriz egy hatdarabos, Caldecott nyomán készült zsebkendőkészletet is,<sup>7</sup> amelyen több-kevesebb változtatással köszönnek vissza a mesekönyv illusztrációi által ihletett jelenetek.

Az oktondi, pórul járt kisállat jelenik meg több tanmesében, így Louis- Maurice Boutet de Monvel La Fontaine-mesekönyvében<sup>8</sup> is (*A felfuvalkodott béka; A béka meg a pocegér*). Ezek a képregényszerű jelenetek jelzésszerű háttérükkel, epizodikus ábrázolásmódjukkal szinte a pörgetős füzetek képi világát idézik meg. Boutet de Monvel a kortársak szerint az – amúgy kiváló – francia mesterek közül kítűnt a gyermeki lélek iránti érzékenységgel,<sup>9</sup> s gyakran egyedüli francia-

**Louis-Maurice Boutet de Monvel: A béka meg a pocegér (La grenouille et le rat), meseillusztráció (részlet)**

**[La Fontaine: Fables choisies pour les enfants. Plon-Nourrit & Cie, Paris, s. d.] /**

**Louis-Maurice Boutet de Monvel: The Frog and the Rat (La grenouille et le rat). Illustration (detail)**

*Iparművészeti Múzeum, Könyvtár, Budapest / Library, Museum of Applied Arts, Budapest*





Fotó: Soltészné Haranghy Ágnes / Iparművészeti Múzeum, Budapest

**Elsa Beskow: Jelenet a Manógyerekek (Tomtebobarnen) című könyvből, meseillusztráció [Åhlén & Åkerlunds Förlags A.-B., Stockholm, 1919] /**

**Elsa Beskow: Scene from the volume Children of the Forest (Tomtebobarnen). Illustration**

*Iparművészeti Múzeum, Könyvtár, Budapest / Library, Museum of Applied Arts, Budapest*

ként említik a kor neves mesekönyv-illusztrátorainak sorában. Bár főként Jeanne d'Arcról készült sorozata és illusztrációi<sup>10</sup> nyomán ismerték nevét, a La Fon-

taine-mesékhez készült eredeti rajzait már az Ohio állambeli Cleveland Museum of Art 1921-es emlékkiállításán is bemutatták.

Kedves karakterek, az erdei manógyerekek jó barátai a békák Elsa Beskow *Tomtebobarnen (Manógyerekek)* című mesekönyvében.<sup>11</sup> Beskow mesekönyvei idillikus látomások a természetközeli életéről, s bennük páratlan botanikai pontossággal jelennek meg az erdő növényei és állatai. A mesében a valóság keveredik a képzelettel; a természet hű ábrázolása az erdő mitikus lényének világával. Beskow könyveiben szoros összhangot alkot az általa írt szöveg a képekkel,<sup>12</sup> így a kis manógyereket kedvesen vigasztaló békára is pontos utalást találunk a történetben. Beskow munkáiban sokan az Ellen Key által képviselt reformpedagógia szellemét látják megjelenni: így akár a *Tomtebobarnen* egy másik epizódjában, a Bagoly Anyót körbeülő tanulók jelenetében is.<sup>13</sup>

Az ugyancsak svéd Einar Nerman – akinek a neve a *Solstickan gyufásdobozok* ábrázolásai révén is ismert – számos gyermekkönyvet illusztrált pályájának első évtizedeiben. Akárcsak Caldecott, kezdetben ő is magazinknál dolgozott, s az ott használt grafikai megoldások későbbi könyves munkáin is tetten érhetőek. Első mesekönyvei közt említendő a *Kråkdrömmen (A varjú álma, 1911)*, egy állattörténet, amely – tematikájával jóval megelőzve Orwell *Állatfarmját* – az állatok és emberek fordított világába kalauzol egy varjú álmán keresztül.<sup>14</sup> Az 1915-ben kiadott *Tummelisa*<sup>15</sup> (*Pöttöm Panna*) című mesekönyvében a Pöttöm Pannát otthonából elragadó békáknak a negatív hős szerepe jut. A meséhez készült képein az újságok karikatúráinak stílusát mutatják a fekete felületek és kontúrok, valamint az éles kontrasztok. Sziluettszerű – feltehetőleg színházi munkái által ihletett – fekete figurák jelennek meg a szövegek mellett, egy-egy négyzetes formátumú színes képpel kísérve a szomszédos oldalon. A homogén fekete – mesekönyvekben meglehetősen szokatlan – háttér előtt szinte lebegő figurák egyfajta álomszerű, szürreális atmoszférát teremtenek. Míg Crane a részletekben rejlő finom humorával és aprólékosságával, Nerman e szokatlan atmoszféra megteremtésével repíti az olvasót a mese másik világába. Ez az elvont, redukált ábrázolásmód előrevetíti a későbbi évtizedek avantgárdba hajló, geometrikusan stilizált illusztrációit is.

Nemcsak a mesekönyvek illusztrációi közt, de mű-



Fotó: Soltészné Harangly Agnes / Iparművészeti Múzeum, Budapest

vészi könyvkötéseken is találkozunk békafigurákkal. Így Georg Ebersnek az Arpad Schmidhammer által illusztrált, *Die Uneretzlichen – Ein Märchen*<sup>16</sup> című mesekönyvében. Figyelemre méltó a békafigura ily hangsúlyos megjelenése a kötésen, hiszen annak ellenére, hogy a békák a részletes természetleírásokban bővelkedő mese több illusztrációján is feltűnnek (például a mocsári lidérc vacsoráját felszolgáló személyzetként), azonban a mesében nincs konkrét szerepük. Ellenben a történet főhősei hangos békabrekegés közepette tartanak a sűrű erdő mélyén a mocsári lidérc kísérteties otthonába – itt tehát a mese központi motívumának szimbólumaként jelenik meg a békaábrázolás.

A felsorolt művészek közül egyedül Beskow tekintette a gyermekkönyvek illusztrálását (és írását) fő hivatásának; a többiek esetében ez munkásságuk jobban (vagy kevésbé) szeretett egyik ága volt. Caldecott és Nerman is dolgozott újságoknál, amelyek – a műfaj adottságaiból fakadóan – a leghamarabb tudták a kor új irányait, stílusait adaptálni, s ez az innovatív szellem így került be általuk a gyermekkönyvek világába is; ugyanakkor a sajtó területén végzett munka a piac és a közízlés igényeihez való alkalmazkodást is magával hozta. Az Iparművészeti Múzeum az emlí-

**Einar Nerman:**  
**Jelenet a Pöttöm Panna**  
**(Tummelisa) című**  
**könyvből, mese-**  
**illusztráció [Åhlén**  
**& Åkerlunds Förlag,**  
**Stockholm, 1915] /**  
**Einar Nerman: Scene**  
**from the volume**  
**Thumbelina**  
**(Tummelisa).**  
**Illustration**  
*Iparművészeti*  
*Múzeum, Könyvtár,*  
*Budapest /*  
*Library, Museum*  
*of Applied Arts,*  
*Budapest*



**Arpad Schmidhammer:**  
**Békafigura**  
**a Die Uneretzlichen –**  
**Ein Märchen**  
**(A pótolhatatlanok –**  
**Mese) című könyv első**  
**tabláján, mese-**  
**illusztráció [Deutsche**  
**Verlags-Anstalt,**  
**Stuttgart, /1895/] /**  
**Arpad Schmidhammer:**  
**Frog figure on the front**  
**cover of the volume The**  
**Irreplaceable – A Fairy**  
**Tale. Illustration**

*Iparművészeti*  
*Múzeum, Könyvtár,*  
*Budapest / Library,*  
*Museum of Applied*  
*Arts, Budapest*

**Einar Nerman:**  
**Békák a Pöttöm**  
**Panna (Tummelisa)**  
**című könyvből,**  
**meseillusztráció [Åhlén**  
**& Åkerlunds Förlag,**  
**Stockholm, 1915] /**  
**Einar Nerman:**  
**Frogs from the volume**  
**Thumbelina**  
**(Tummelisa).**  
**Illustration**

*Iparművészeti*  
*Múzeum, Könyvtár,*  
*Budapest / Library,*  
*Museum of Applied*  
*Arts, Budapest*



tett könyveket csaknem mind a kiadásukhoz közeli években szerezte be. Ennek értékeléséhez figyelembe kell vennünk az ott rendezett egykori kiállításokat is, így Walter Crane 1900. évi önálló tárlatát vagy az 1921-es ifjúsági- és gyermekképeskönyv-kiállítást, ahol egyebek közt bemutatták Boutet de Monvel öt illusztrált könyvét, tizenhárom Crane-, öt Caldecott-, egy Schmidhammer-, valamint három német és két svéd kiadású Beskow-könyvet.<sup>17</sup>

MARGITTAI ZSUZSA  
 művészettörténész

Jegyzetek

1. Heidi Anne Heiner (ed.): *The Frog Prince and Other Frog Tales from Around the World*. SurLaLune Press with CreateSpace, Nashville, 2010. / Surlalune Fairy Tale Series./
2. Walter Crane – Edmund Evans (engr., printed): *The Baby's Own Aesop*. George Routledge & Sons, London, 1887. Könyvtár, ltsz. 1753.
3. Martin Hardie: *English Coloured Books*. Methuen and Co., London, 1906, 274.

4. A nevezett kötet nem szerepel a múzeumi gyűjteményben.
5. Zsuzsa Margittai: La Fontaine's Fables and Other Animal Tales in the Budapest Museum of Applied Arts' Collection. *Ars Decorativa*, 31 (2017), 39–56.
6. Randolph Caldecott – Edmund Evans (engr., printed): *The Hey Diddle Diddle Picture Book*. George Routledge & Sons, London, é. n. Könyvtár, ltsz. 1749.
7. Textil- és Viseletgyűjtemény, ltsz. 90.73.1–6.
8. La Fontaine – M. B. de Monvel (ill.): *Fables choisies pour les enfants*. Plon-Nourrit & Cie, Paris, é. n. Könyvtár, ltsz. 4268.
9. Lesley Newton: Modern Trends in Book Illustration for Children. *The Elementary English Review*, Vol. 9. No. 4, April 1932, 89–94., 98., 110., 93.
10. M. Boutet de Monvel: *Jeanne d'Arc*. Plon-Nourrit & Cie, Paris, é. n. Könyvtár, ltsz. 4275.
11. Elsa Beskow: *Tomtebobarnen*. Åhlén & Åkerlunds Förlags A.-B., Stockholm, 1919. Könyvtár, ltsz. 7136. A könyvhöz készült eredeti akvarelleket a Svéd Nemzeti Múzeum őrzi.
12. Ulla Bergstrand: Elsa Beskow and Children's Picture Books in Sweden, 1900–1940. *Swedish Book Review*, 1990, Suppl. 9–14.
13. Ute Wolters: *Elsa Beskow*: [http://www.ajum.de/html/j-j/pdf/0602\\_beskow-elsa.pdf](http://www.ajum.de/html/j-j/pdf/0602_beskow-elsa.pdf) – Hozzáférés: 2017. április 23.
14. Elina Druker: Einar Nerman – From the picturebook page to the avant-garde stage. In: *Children's Literature and the Avant-Garde*. Eds. Elina Druker – Bettina Kümmerling-Meibauer. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam, 2015, 45–63.
15. H. C. Andersen – Einar Nerman (ill.): *Tummelisa*. Åhlén & Åkerlunds Förlag, Stockholm, 1915. Könyvtár, ltsz. 7132.
16. Georg Ebers – Arpad Schmidhammer (ill.): *Die Uneretzlichen. Ein Märchen*. Deutsche Verlags-Anstalt, Stuttgart, [1895]. Könyvtár, ltsz. 2004.69.1.
17. Majovszky Pál (rend.) – Szőnyi László (írta) – Lestyán Sándor (előszó): *A Magyar Bibliophil Társaság ifjúsági- és gyermekképeskönyv kiállítása az Iparművészeti Múzeumban*. Magyar Bibliophil Társaság, Budapest, 1921.



Fotó: Solteszné Haranghy Ágnes / IMMA

# Miklós Pál múzeuma



**Téralkotás – Tárgyformálás IV. A kamartárlat-sorozat Schéner Mihály-kiállításának megnyitója az Iparművészeti Múzeum Dísztermében 1977. április 8-án. Miklós Pál főigazgató (jobbra), Juhász Ferenc költő (középen), Schéner Mihály festő, grafikus, szobrász, játék- és bábtervező (balra) / Space Creation – Object Forming, IV. Opening of the one-man show of Mihály Schéner within the exhibition series on 8th April, 1977. General director Pál Miklós (right), poet Ferenc Juhász (middle), graphic artist, sculptor, toy and puppet designer Mihály Schéner (left)**

*archív fotó (Iparművészeti Múzeum, Adattár; Budapest; Technikai Dosszié 487/8) / archive photo (Technical Dossier 487/8, Archive, Museum of Applied Arts, Budapest)*

■ Miklós Pál (1927–2002) magyar–francia szakos bölcseész, művészettörténész, sinológus, műfordító, a vizuális kultúra kutatója, 1975–1985 között volt az Iparművészeti Múzeum főigazgatója.<sup>1</sup> Műveltsége, tájékozottsága, tudományos érdeklődése, és talán „előélete”, a keleti művészetek megismerése, tette alázatosssá az múzeumban őrzött alkotások iránt. Olyan kitűnő kutató- és alkotóközösséget teremtett az itt dolgozó szakemberek és fiatal, jóformán pályakezdő művészettörténészek, kommunikációs munkatársak segítségével, amely akkoriban igen ritka volt magyar múzeumokban.

Az intézményt azokban az időkben csak a főbejáraton lehetett megközelíteni, belépve balra – az eredeti (?) fa portásfülkénél – írtuk alá a jelenléti ívet. Akkoriban euforikus érzés töltött el már a múzeumhoz közeledve, bent hármassával vettem a lépcsőket, nagyon büszke voltam, húszévesen egy kiváló közösség tagja

lehettem. Az azóta is első és egyetlen munkahelyem igazgatója akkor Miklós Pál volt, abban a múzeumban „szocializálódtam”, és ez máig meghatározó számomra.

Az Iparművészeti Múzeum kerámiaosztálya volt maga a Kánaán, akkor sejtettem, ma tudom, hogy a világ egyik legjelentősebb újkori történeti kerámia- és üveg-szakgyűjteménye. Hálával, szeretettel és tisztelettel gondolok mindazokra az egykori kollégákra, akik az örökös kételkedés, alapos vizsgálódás, folyamatos kérdés és válaszkérés útján elindítottak, és akiknek köszönöm, hogy valamelyest úgy érezhetem, el tudok igazodni a tárgyak világában. A közösség, a műhely, amelynek kicsiny része lehettem, Miklós Pál múzeuma volt.

Miklós Pál nem volt magas, vállas, erős ember, inkább szikár, hosszútávú futó alkatú, dús, erősen őszülő haját oldalra fésülte, nyakkendő szinte sohasem vi-



selt, többnyire szürke szövetingét magasan begombolta, zakója egyszerű, puritán volt, jobb zakózsebében egy-egy doboz Terv vagy Munkás lapult. A filter nélküli cigarettát lassú, kifinomult mozdulattal sodorta meg, kézfejehez ütögette, és rágyújtott. Mindezzel együtt tartása nemes és elegáns volt, engem leginkább a francia újhullám színészeire emlékeztetett. Olykor foncsorozott szemüveget is viselt. Halkan, szelíden és lassan beszélt, annak ellenére, hogy nagyon pontosan fogalmazott, mély hangja mégis tűnődő volt. Teljes figyelmével fordult mindenki felé, furcsa leírni, de hatalmas szürkés-kék szemével, tekintetével inspirált, bátorított. Érdeklődése a részletekre is kiterjedt.

Váratlanul jelent meg a gyűjteményekben, mert érdekelte a múzeum, alaposan nézett meg mindent, a régi gyűjteményi tárgyakat éppúgy, mint a vásárlásra felajánlott darabokat. Inkább nem hívatott magához senkit, maga kereste fel az embereket, ezzel is alkalmat találva a szemlélődésre. Mindig egyedül jött, miért is kellett volna kíséret. Nem tetszélgett szerepek-

ben, megszólalásai nem kinyilatkoztatások voltak, ellenkezőleg, tiszteletre méltóan szerény volt. Egyetemi előadásait gyakran irodájában tartotta. A hallgatók megilletődötten ültek a főigazgatói iroda székeiben, miközben a tanár Miklós Pál az alakját körülvevő, gomolygó füstben szalagos magnóján a világ túlsó felén fölvert tibeti buddhista szerzetesek zenéjét mutatta be. A figyelő csönd, a monotonía, egy messzi világ hangjai, a tanár magyarázatai és elbeszélései mély és örök nyomot hagytak hallgatóiban, bennünk.

A történeti gyűjteményeket az azokat legjobban ismerő művészettörténész szakemberek rendezésében mutatta be a múzeum, Batári Ferenc, Gombos Károly a szőnyeggyűjteményt; László Emőke textileket, kárpitokat; úrvölgyi edényeket Héjné Détári Angéla; herendi porcelánokat Katona Imre; reneszánsz és barokk kisplasztikákat Szilágyi András; ládikákat, kazetákat Vadászi Erzsébet; delfti fajanszokat Cserey Éva; rokokó legyezőket, lengyel műtárgyakat Maros Donka; az orosz iparművészetet Mikes Ildikó; játékokat Kiss Éva és Maros Donka; ex libriseket Weiner Mi-

**Horváth László:**

**Saturnus készlet.**

**Kivitelezés: FIM**

**Alföldi Porcelángyár,**

**Hódmezővásárhely /**

**László Horváth:**

**'Saturnus' dining set.**

**Manufacturer:**

**Fine Pottery Works**

**(FIM) Alföld**

**Porcelain Factory,**

**Hódmezővásárhely**

*[1972] archív*

*kiállítási fotó: Design*

*– Ipari formák*

*a lakásban, Ipar-*

*művészeti Múzeum,*

*Budapest, 1977*

*(Iparművészeti*

*Múzeum, Adattár;*

*Technikai Dosszié*

*497/55) / archive*

*exhibition photo:*

*Design – Industrial*

*Forms and Home*

*Design, Museum*

*of Applied Arts,*

*Budapest, 1977*

*(Technical Dossier*

*497/55, Archive,*

*Museum of Applied*

*Arts, Budapest)*





**Design – Ipari formák a lakásban című kiállítás (részlet). Háztartási edények, kerámiák (1972–1975): Semsey Gabriella és Minya Mária, Szekeres Károly és Horváth László tervei, kivitelezés: FIM Gránit Csiszolókörong- és Kőedénygyár, Budapest; FIM Alföldi Porcelángyár, Hódmezővásárhely; FIM Városlódi Majolikagyár, Városlőd. Zománcozott acéledények: Ásztai Csaba, Soltész György tervei (1975–1976), kivitelezés: Lampart Zománcipari Művek, Budapest / Design – Industrial Forms and Home Design (exhibition photo). Domestic dishes, pottery (1972–1975): designs by Gabriella Semsey and Mária Minya, Károly Szekeres and László Horváth, manufacturer: Fine Pottery Works (FIM) Granite, Grinding Wheel and Stoneware Factory, Budapest; FIM Alföld Porcelain Factory, Hódmezővásárhely; FIM Városlőd Majolica Factory, Városlőd. Enamelled steel dishes: designs by Csaba Ásztai, György Soltész (1975–1976), manufacturer: Lampart Enamel Works, Budapest**  
*Iparművészeti Múzeum, Budapest, 1977, archív fotó (Iparművészeti Múzeum Adattár; Technikai Dosszié 489/70) / Museum of Applied Arts, Budapest, 1977, archive photo (Technical Dossier 489/70, Archive, Museum of Applied Arts, Budapest)*

hályné – hogy csak az első éveket említsük. Az európai művészettel párhuzamosan természetesen a keleti művészetek kiállításai is helyet kaptak a múzeumban, Japán művészetét Ferenczy László, a kalligráfiákat Vida János, a kínai festészetet bemutatót Miklós Pál rendezte.

Főként a történeti anyagból került ki az 1979-ben

indított *A hónap műtárgya* sorozat, amely egy-egy tárgyat vagy tárgycsoportot állított középpontba. Az állandó installációt közvetlenül a bejárat után, az előcsarnokban helyezték el, tehát szó szerint „megkerülhetetlen volt” és mindig érdekes.

Bár országos múzeumként működött, az Iparművészeti Múzeum kevésbé volt kirakatban, Miklós Pál

**Design – Ipari formák  
a lakásban című  
kiállítás (részlet).  
Gyermeke ruhák, fehér-  
neműk, köntösök, cipők,  
kerékpár, Bűvös kocka /  
Design – Industrial  
Forms and Home  
Design (exhibition  
photo). Children's  
clothes, underwear,  
gowns, shoes, bicycle,  
Magic Cube**

*Iparművészeti  
Múzeum, Budapest,  
1977, archív fotó  
(Iparművészeti  
Múzeum Adattár,  
Technikai Dosszié  
489/73) /  
Museum of Applied  
Arts, Budapest, 1977,  
archive photo  
(Technical Dossier  
489/73, Archive,  
Museum of Applied  
Arts, Budapest)*



Fotó: Wágner Richárd (?) / Iparművészeti Múzeum, Budapest

fölvállalta az akkor hivatalos művészet ellenzékének bemutatását. Az általa létrehozott szellemi műhely, a meg sem tűrt művészek felé is nyitott, a *Téralkotás – Tárgyformálás* kamarakiállítás-sorozat keretében az Iparművészeti Múzeum Dísztermében – Péter Márta<sup>2</sup>, Gáspár Zsuzsa<sup>3</sup> és Forgács Éva<sup>4</sup> rendezésében 1975 és 1981 között – Schaár Erzsébet, Pécsi László, Bálint Endre, Schéner Mihály, Gecser Lujza, Keserü Ilona, Karmazsin László, Polgár Ildikó tárlatát, a *Határesetek* címűt, valamint Szenes Zsuzsa, Bohus Zoltán, Harasztý István (Édeske) – kiállításait láthatták.

A kiállításokat programok, szakmai találkozók kísérték, ma divatosan „satellitprogramoknak” szokás ezeket nevezni. A Schéner-kiállításához 1977 áprilisában *A magyar játéktervezés és -gyártás helyzete* címmel rendeztek beszélgetést, Nádas László iparművészen és Schéner Mihályon kívül *VILÁG-JÁTEK – A játék pszichológiája* címmel Polcz Alaine is előadást tartott. A tragikus sorsú, harmincegy évesen elhunyt, kivételes tehetségű üvegtervező iparművész Kanyák Zsófia előtt életmű-kiállítással tiszteltgett a múzeum, 1977 májusában. Szintén ebben az évben, szeptember 17-én nyílt meg a *Mai magyar iparművészet III. – Design* című kiállítás Péter Márta rendezésében. A ma már nem létező magyar iparnak, legalább az egykori gyá-

rak nevét felsoroló kiadványa, bár az akkori viszonyoknak megfelelő szerény kivitelben jelent meg, kincset ér. A katalógus (*Design – Ipari formák a lakásban. Az Iparművészeti Múzeum kiállítása, 1977*) összefoglaló előszavát Erney Gyula formatervező – a múzeum főigazgató-helyettese – írta, aki később a Magyar Iparművészeti Főiskola (majd Magyar Iparművészeti Egyetem, ma Moholy-Nagy Művészeti Egyetem, MOME) tanára, majd professzora lett. A design témáját a múzeum, a formatervező, az ergonómus, a mérnök-konstruktőr, a közgazdász, a pszichológus, a szociológus és az esztéta szempontjából egy-egy jeles szakember járta körül. A kiállított műveket a funkciót előtérbe helyezve csoportosították. Teljességre nem törekedve említhetjük meg: Király József, Burián Judit, Félegyházi Károly, Losonczy Gusztáv – Kiss Sándor bútorait; Prohászka Margit, Pauli Anna, Hegyes Béláné, Bajkó Anikó, Tamás Béla lakástextiljeit; Borz Kováts Sándor, Nagy Tibor, Radnóti György világítótesteket; Veres Lajos, Percz Bulcsu, Kovács Mihály, Karmazsin László elektronikai és híradástechnikai tárgyait, a Videoton és az Orion gyárak egykori termékeit, Lelkes Péter lemezjátszóit; Tuza László *Tisza* és Mittelholcz Mihály szaniteráruit, amelyeket a FIM (Finomkerámia Ipari Művek) Alföldi Porcelángyára,

**Szekeres Károly:**  
**Asztali edények**  
**(a Házgyári Konyha-**  
**program számára).**  
**Kivitelezés: FIM**  
**Városlódi Majolikagyár,**  
**Városlőd / Károly**  
**Szekeres: Table set**  
**(for the Block House**  
**Kitchens Program).**  
**Manufacturer: Fine**  
**Pottery Works (FIM)**  
**Városlőd Majolica**  
**Factory, Városlőd**  
**[1973] mázas**  
**kerámia (Ipar-**  
**művészeti Múzeum,**  
**Budapest) / glazed**  
**pottery (Museum**  
**of Applied Arts,**  
**Budapest)**



→  
**Bánáti János, Bárkányi Attila, Kovács Erika, Radnóti György (OPTeAM tervező-csoport): Állólámpa (a Felhő lámpacsalád része) / János Bánáti, Attila Bárkányi, Erika Kovács, György Radnóti (OPTeAM Designer Group): Floor lamp (from the 'Cloud' lamp family)**  
[1976] *krómozott alumínium (Iparművészeti Múzeum, Budapest) / chromed aluminium (Museum of Applied Arts, Budapest)*  
[135 x Ø 39 cm]

illetve a FIM Budapesti Porcelángyára gyártott. Deli Sándor kvarclámpáit – Q 129, Q 130, Q 139 – a Medcor Művek kivitelezte. A kerámiák között Horváth László Faenzában díjazott *Saturnus készlete*, Szekeres Károly *520-as készlete*, Semsey Gabriella és Minya Mária *Háztartási edénycsaládja* a FIM különböző gyáraiban készültek; Ásztai Csaba – Soltész György zománcozott acéllemez edényeit a Lampart Zománcipari Művek gyártotta. Nagy Tibor 1304-es *Hajdú porszívóját* a Hajdúsági Iparművek készítette. A játékok, írószerek, sportfelszerelések csoportjában: Puitz György építőjátékai, Rubik Ernő 1974-ben tervezett *Bűvös kockája* volt kiállítva, amelyet a Politechnika Játékipari Szövetkezet gyártott akkor. Az órák csoportja a MOM-ban (Magyar Optikai Művek) előállított, Mezey László tervezte darabokat is tartalmazta. A kelmék, öltözetek, kiegészítők között Droppa Judit, Tugyi Gabriella, Szabó Albert terveit láthatták, Benkő László *Siesta cipőcsaládját* a Sabaria Cipőgyárból. A csomagolótechnikát a Fabulon termékcsalád – Nagy Alexandra és Radnóti György tervezte – téglái és flakonjai képviselték.

Hogy miért is emlékezem meg erről a kiállításról kiemelten? Azért, hogy hangsúlyozzam, Miklós Pál Iparművészeti Múzeumában kiemelten fontos volt a kortárs design, és a kézművestechnikával létrehozott kortárs művészeti tárgyak bemutatása és azok gyűjtése. 1977-ben dőlhetett el, hogy hatodik gyűjteményi egységként – a bútor-, a kerámia-üveg, a kisgyűjtemények, az ötvös-, a textilgyűjtemény mellett – létrehozzák a Modern Oszályt Péter Márta vezetésével.<sup>5</sup> Az akkor még létező magyar ipar számára tervező formatervezők sorozatgyártásba vett munkái, de a gyártásba nem került prototípusok is a Modern Oszály gyűjtőköréhez tartoztak.

Miklós Pál hosszú távú programjai máig meghatározóak. Vezetése alatt kezdődött meg a történeti gyűjtemények rendszerezett fölmérése, a kiemelkedő kvalitású fő művek kutatása, a stílustörténeti szakcatalógusok sorozatának elindítása. A kutatáshoz pedig könyvek kellettek, jó szakkönyvek. A múzeum országos iparművészeti szakkönyvtárának korábbi kitűnő vezetőjét, Jakabffy Imrét – akinek bibliográfusi tevékenysége<sup>6</sup> a magyar régészeti kutatás számára máig



Fotó: Kolozs Ágnes / Iparművészeti Múzeum, Budapest

nélkülözhetetlen, és akinek szerencsére vitriolos tolla könyörtelenül kicirkalmazta a hibás, igaztalan és pontatlan hivatkozásokat a gyűjteményünkről megjelent kötetekben, ezek ma is így állnak a polcokon – Gergely Júlia váltotta föl. Gergely Júlia az akkori lehetőségek mellett páratlan munkát végzett, a könyvtár a legfrissebb szakirodalommal bővült, újra kiépítette a háború előtti kapcsolatokat az európai iparművészeti múzeumokkal. A főigazgató előteremtette az ehhez szükséges forrást.

Akkor váltak a múzeumi tárgyrestaurátorok<sup>7</sup> tudásukkal, egyetemi végzettségükkel a művészettörténészek szakmai társaivá. Az európai iparművészet szinte valamennyi ágában alkalmazott anyag-mesterség-technika ismereteinek rendszerezett kutatását részvételükkel szervezték meg, ezt az 1985-ben megnyitott *Művészet és Mesterség* című kiállítás összegezte.<sup>8</sup>

A Zsolnay kerámiák későbbi európai diadalútja is Miklós Pál idején kezdődött. Gian-Carlo Bojani professzor fölfigyelve a kivételes kvalitású Zsolnay tárgyakra, a faenzai múzeumban (MIC Museo Internazionale delle Ceramiche in Faenza) a magyar szecessziós kerámiákat kívánta bemutatni.<sup>9</sup>

Különösen fontosnak tartotta a múzeum kommunikációját, a közművelődési osztály felelt a múzeum valamennyi kiadványáért, a kiállítások szövegeinek igényességéért és pontosságáért.

Miklós Pál már 1979-ben a *Mit akar ez a múzeum?*<sup>10</sup> című írásában pontosan és közérthetően fogalmazta meg programját. Nagyon érdemes elolvasni ma is.

Talán észrevehető, hogy jelen írásban leggyakrabban a művészettörténész, a muzeológus és a restaurátor kifejezés fordult elő, ezeket a szavakat nem véletlenül, de örömmel írtam le. A múzeumok mai világában egyre inkább perifériára szoruló, sokszor mellőzött, jogfosztott szakemberek foglalkozásneve számomra ugyanis még mindig azt jelenti, mint negyven éve, a szakértelmet és a hozzáértést, ami nélkül – úgy vélem – nincs gyűjtemény, nincs múzeum. Őszintén bízom benne, hogy a látogatószám-mágiában hívó, wellness-celeb-pláza múzeumok helyett lesz még mód a nyugodt szemlélődésre, szellemi kihívásokra, művelődésre, értékek közvetítésére és befogadására, és van és lesz közönség, amelyik inkább ezt áhítja.

BALLA GABRIELLA  
művészettörténész

Jegyzetek

1. Jelen, igazán szubjektív, visszaemlékezés Kiss Éva művészettörténésznek, a *Magyar Iparművészet* főszerkesztőjének, tisztelt és szeretett munkatársamnak a kérésére készült, azon okból, hogy ez év október elsején volt negyven éve annak, hogy az írás szerzője az Iparművészeti Múzeumban dolgozik, s így jelenleg az Iparművészeti Múzeum „legrégibb munkatársa”.
2. Kormos Istvánné Péter Márta művészettörténész (1940–1991), aki talán szerénységével vetélkedett Miklós Pállal, szenzibilizálása, kvalitásérzéke kiváló volt, néhány évvel később főigazgató-helyettesként dolgoztak együtt. Kormos István költő *Vackor*-köteteinek több szereplője a múzeumi barátok közül került ki.
3. Gáspár Zsuzsa (1943–) az ELTE magyar-népművelés szakán végzett, az Egyetemi Színpad titkára, a Huszonötödik Színház rendezőasszisztense, 1976–1988 között volt a múzeum munkatársa, kiállítások rendezőjeként, a kiadványok igényességéért, a múzeumi kommunikációért volt felelős, és igen magasra helyezte a mércét. Egy 2005-ben készült interjúban – 1956-os Intézet Alapítvány, Oral History Archívum, Budapest – így emlékezett Miklós Pál múzeumáról: „Én pedig attól a naptól kezdve, hogy ott azonosan gondolkodó emberekre találtam, plusz rájöttem, hogy dolgozhatom, és mindenféle nagyon érdekes és nagyon

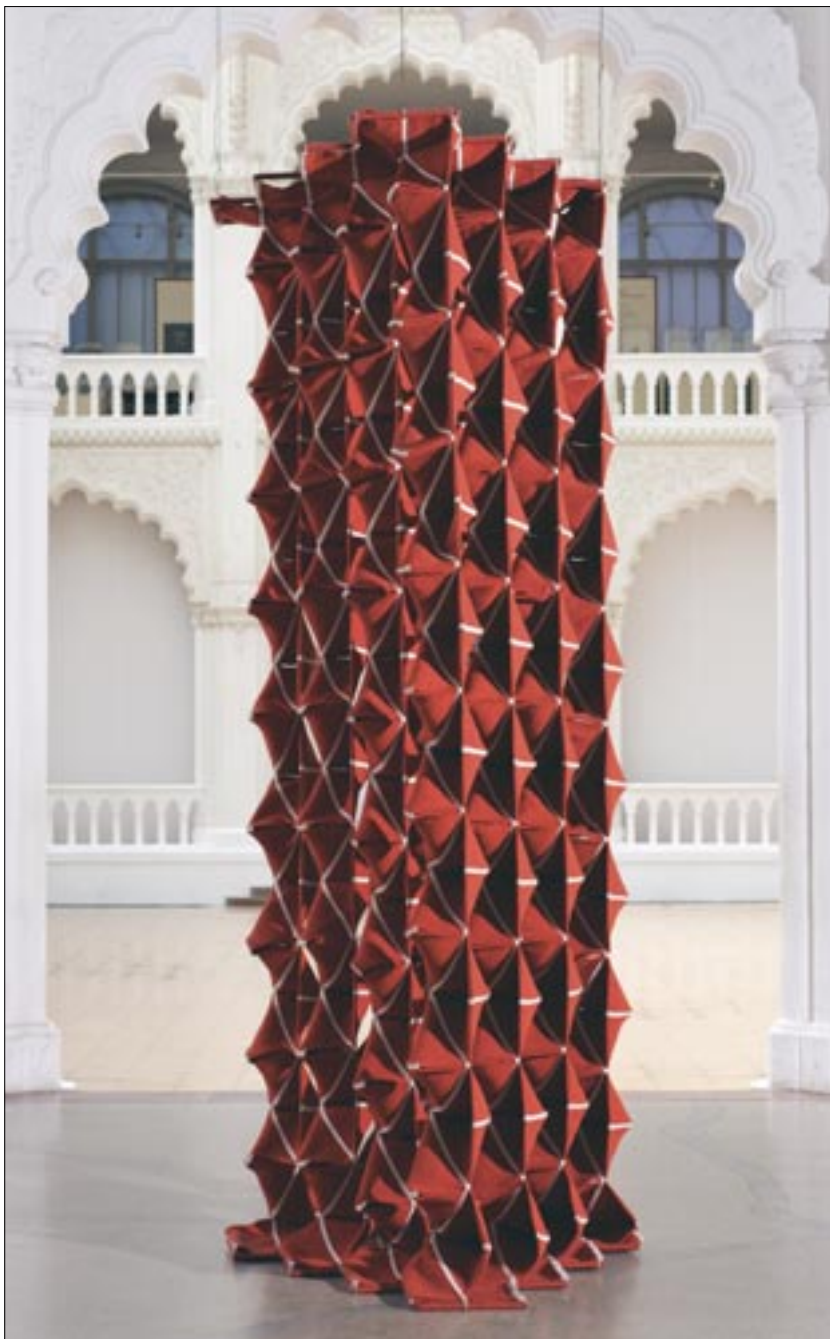


Fotó: Friedrich Krisztina / Iparművészeti Múzeum, Budapest

→  
**Dropa Judit:**  
**Tértexsil – Szalagok**  
**három dimenzióban /**  
**Judit Dropa:**  
**Space Textile – Band**  
**in Three Dimensions**  
[1977] *gyapjú, gépi*  
*kötés (Iparművészeti*  
*Múzeum, Budapest);*  
*a műtárgyfotó*  
*a múzeum előterében*  
*készült / wool,*  
*machine knitting*  
*(Museum of Applied*  
*Arts, Budapest); the*  
*photo was taken in the*  
*lobby of the museum*  
[350x150x150 cm]

←  
**Kanyák Zsófia:**  
**Doboz (a Fénytárgy**  
**sorozatból). Kivitelezés:**  
**Rosenthal AG, Selb /**  
**Zsófia Kanyák: Box**  
**(from the series Light**  
**Object). Manufacturer:**  
**Rosenthal AG, Selb**  
[1972] *formába*  
*fúvott, színtelen és*  
*mangánnal színezett*  
*réteges üveg (Ipar-*  
*művészeti Múzeum,*  
*Budapest) / mould-*  
*blown, uncoloured and*  
*manganese-coloured,*  
*layered glass (Museum*  
*of Applied Arts,*  
*Budapest)*  
[21x Ø 20,9 cm]





- jó dolgot csinálhatok, nagyon szerettem az Iparművészeti Múzeumban dolgozni. A mai napig azt gondolom, hogy ez volt az életemnek az az időszaka, amikor a helyemen voltam. Tehát, amikor a képességeim és a lehetőségeim találkoztak. És a képességeimet is kihasználhattam, és a lehetőségeimet is. Szégyentelenül büszke vagyok rá, hogy az alatt a tíz év alatt, amíg a Miklós Pál volt a főigazgató, az Iparművészeti Múzeumból, ami akkor, amikor én odamentem, egy a magyar értelmiség számára nem létező hullaház volt, egy eleven, nyitott, a legmodernebb nyugati múzeumokkal összemérhetően működő, sok kiállítást rendező, sok érdeklődést kiváltó, nagy látogatottságú, számon tartott hely lett. És azt gondolom, hogy ebben megvolt a magam szerepe is. Még egy ember volt ott, aki nagyon fontos volt ebből a szempontból. Péter Márta. Kormos István volt a férje. És a legfantasztikusabb emberek egyike volt, akivel találkoztam életemben, és nagyon jól tudtunk együtt dolgozni. [...] Akárhogy is nézem, az ember életében az, hogy mit dolgozik, és mivel keresi a pénzt, az életének minimum a harmada, ha nem több. Hogy ott jól érzi magát, hogy ott úgy érzi jól magát, hogy szabadon dolgozhat és jól csinálhat – ez döntő dolog. És ehhez hozzájön az, hogy egy olyan emberrel dolgozhat együtt, akit emberként is tisztel és barátként is. Ez nagyon nagy ajándék, és én ezt akkor ott megkaptam. Nem is jöttem volna el onnan soha életemben. 76-ban mentem oda dolgozni, 76 januárjában – ha jól emlékszem –, és 88-ban jöttem el.”
4. Forgács Éva (1947–) az ELTE angol–francia–művészettörténet szakán végzett, 1976–1987 között muzeológusként dolgozott az Iparművészeti Múzeumban, pályájának itt töltött éveit alapozták meg tárgyközpontú, elemző művészetszemléletét.
  5. A Modern Osztály munkatársa volt hosszabb-rövidebb ideig Forgács Éva és Wessely Anna is, a művészettörténész-szakma legkiválóbbjai, Schenk Lea művészettörténész példás szorgalommal leltározta a gyűjtemény gyarapodásait.
  6. *A Közép-Duna-medence régészeti bibliográfiája* sorozat szerkesztője 1954 és 1987 között.
  7. Eck Imréné Nagy Katalin textilrestaurátor – az országban elsőként az Iparművészeti Múzeum az ő rendezésében mutatta be a restaurálás folyamatát is feltáró kiállítást, *Megmentett műkincsek* címmel, amely 1976. május 29-én nyílt meg –, Soós Katalin bőr-, papír-, pergamenrestaurátor, Zoltán Éva kerámiarestaurátor, Rácz Jenő, Varga Péter ötvös-restaurátorok.
  8. Ilyen típusú kiállítással 2002-től, a lebontás évétől adós a múzeum.
  9. Csenkey Éva művészettörténész rendezésében ez volt az első európai bemutatása a kivételes színvonalú magyar kerámiagyárnak.
  10. *Művészet*, 1979. 10. 10–11. Itt köszönöm meg a Könyvtár jelenlegi vezetőjének, Prékopa Ágnes művészettörténésznek és Fodor Andreának a szíves segítségét.

# Schéner: Játék/Plasztika/Rajz



Fotó: Polgárdi Ákos

**Schéner:**  
**Játék/Plasztika/Rajz,**  
**a békéscsabai Meseház**  
**és a Schéner-hagyaték**  
**kiadványa.**  
**Grafikai tervezés:**  
**Rubik Ági / Schéner:**  
**Toys/Sculptures/**  
**Drawings. Published by**  
**the Fairy Tale House,**  
**Békéscsaba and the**  
**Schéner Estate.**  
**Graphic design:**  
**Ági Rubik**  
[2017]

„A játék a gyermeknek és a felnőttnek egyaránt lét-szüksége. [...] s az ember játékos szellemét is isteni ajándéknak kell tekinteni” – kezdte Schéner Mihály (1923–2009) első, 1999-es *Magyar játékfundamentumát*. A művész gazdag életművére hatott az expreszszionizmus, szürrealizmus, tasizmus és informel csakúgy, mint a pop-art, és bármily meglepőek a váltások, a konstruktivizmus is. A művész nem panaszkodhatott, mert „szellemi ajándék”, játékoság is bőven jutott neki. Munkásságának a kezdetektől szeretett „úton lenni”, és a játékkal is foglalkozni. Első nagy nyugati útja során, a vikingekkel kapcsolatba hozható dalar-nai lovacska indította el kutatásait, kapcsolódásait a hazai folklór archetipusos szimbólumai felé. Mindig figyelte és elemezte is magát: a folklorizmust azért tartotta szerencsésnek, mert benne a reális meg az irreális, a szürreális és az expresszív, valamint az elvont énje is otthonra talált.

A sokszor festészetéből kiinduló játéktervei és játé-

kai a hazai, de az európai játékkultúrában is egyediek, mint ahogy ezt a B32 Galéria és Kultúrtérben 2016 februárjában megrendezett *Schéner – Játék/Plasztika/Rajz* kiállítás két kurátora: Brunner Attila és a művész unokája – sok játék hajdani „gyermek tesztelője” –, Schéner Ildikó világosan látta. Schéner „munkásságának életfája” számtalan bőséggel öntötte termését: stiláris sokféleség jellemzi a békéscsabai Meseházat, amely 1988-ban, mintegy tíz év alatt született meg. A különböző anyagokból megformált, mesés figurákkal benépesített, a természeti, a népi használati és díszítő tárgyak átköltésével alkalmas tereket teremtettek benne például az évszakok „megünnepléséhez” és más, vásári maszkos-beöltözős közös játékokhoz, műhelyfoglalkozáshoz is. (Lásd a YouTube-on is fellelhető filmeket a Meseház életéről.) Hallatlan bőség és stiláris sokféleség jellemzi a Schéner által írt-rajzolt *fundamentum*-köteteket is.

A B32-ben rendezett kiállítás, mint címe is jelzi



**Schéner:**  
**Játék/Plasztika/Rajz,**  
**a békéscsabai Meseház**  
**és a Schéner-hagyaték**  
**kiadványa, oldalpárok.**  
**Grafikai tervezés:**  
**Rubik Ági / Schéner:**  
**Toys/Sculptures/**  
**Drawings. Published by**  
**the Fairy Tale House,**  
**Békéscsaba and the**  
**Schéner Estate. Pages.**  
**Graphic design:**  
**Ági Rubik**

(*Schéner – Játék/Plasztika/Rajz*), nem a sziporkázó pluralizmust akarta bemutatni. A békéscsabai Meseház gyűjteményéből és a családi hagyatékából összeállított, így először együtt látható, főleg plasztikai anyag (és rajzok) kiállítási koncepciója mintha lecsupaszította volna a burjánzó díszítményeket. Felmérve az adott hely lehetőségeit is, nem foglalkozott a sokféle anyagból készült figurális művekkel, hanem olyan, elsősorban kisplasztikákra (és rajzokra) koncentrált, amelyeknek szerkezeti vázát, architektonikus alapformáját, „beszélő nevekkel” ellátva, módosított, változtatott sorozatokban különböző (fa, fém) anyagokból követhettük nyomon. Ezek a művek különböző variációkban „megmozgatva”, a rajzokból kiinduló gondolat módosításaival izgalmas asszociációs játékra is készítenek.

Mindehhez a fegyelmezett válogatáshoz tartozott egy A/5-ös lapméretre összehajtogatott A/2-es méretű többfunkciós információs kiadvány – ezen félbehajtva az acéllemez *Tücsök* grafikájának részlete, életrajz, műtárgylista és két rövid, de tömör írás –, ami segített a tájékozódásban, és dokumentálta a kiállított anyagot. Voltak A/6-os szórólapok kiállítási információkkal, és elvihető csomagban egy – Schéner *Guruló elefánt*-tervei alapján – összerakható szellemes puzzle-

szerű játék. Ezt, az összes designtervet jegyző, Rubik Ági készítette, csakúgy, mint a kiállítás után megjelenő, de zömében arra az anyagra támaszkodva szerkesztett könyv remek tipográfiáját is.

A kiállítás címét viselő könyv borítóján a vörös hátér előtt a *Tölgyfa pipike* fej-nyak oldalnézetű, halványzöld grafikai képe vonzza magához a tekintetet.

A kihajtható borító belső oldalain a plakátról is ismerős acéltücsök részletei láthatók, majd a belső címlapok után egy fekete-fehér, elgondolkodó Schéner-arc kép mintegy köszönti a nézőt-olvasót. A könyv nem szokványos (230 x 170 milliméter) mérete, vastagsága, papírminősége, jó tapintású felülete és az elegáns, levegős-szellős szerkesztés azonnal rokonszenvesse teszi az összeállítást. Öt nagy része van a könyvnek, ezeket markáns, vastag, fekete, teljes oldalas számok jelölik. Az *Előszó*ban a B32-es kiállítást megnyitó, a *Magyar Iparművészet* 2016/3-as számában közölt, A „*Schéner-jelenség*” című szöveget (szerzője e sorok írója) néhány dokumentumfotóval egészítették ki. A művész munkásságát bemutató *Életrajz* (és a kiállítási és köztéri munkák precíz felsorolása) a művészetét nem ismerőknek is egyszerű, közérthető módon és jellemzően vázolja fel tevékenységének lényeges vonásait. Két izgalmas esszé (*Esszék*) szerepel még a szöveges részben. Kosinsky Richárd a tárlatról ír *Nem/gyerek/játék* címmel kritikát, elemelve azt, ahogy Schéner a vonalat átforgatja térbe, plasztikába. Örömmel konstatálja, hogy a „körfűrészsel megetetett” rajzok nyomán született plasztikák fehér keretekben (és „nem egyszerűen polcokon”) vannak, és a rajzokkal együtt izgalmas intellektuális játékhoz is apropót adnak.

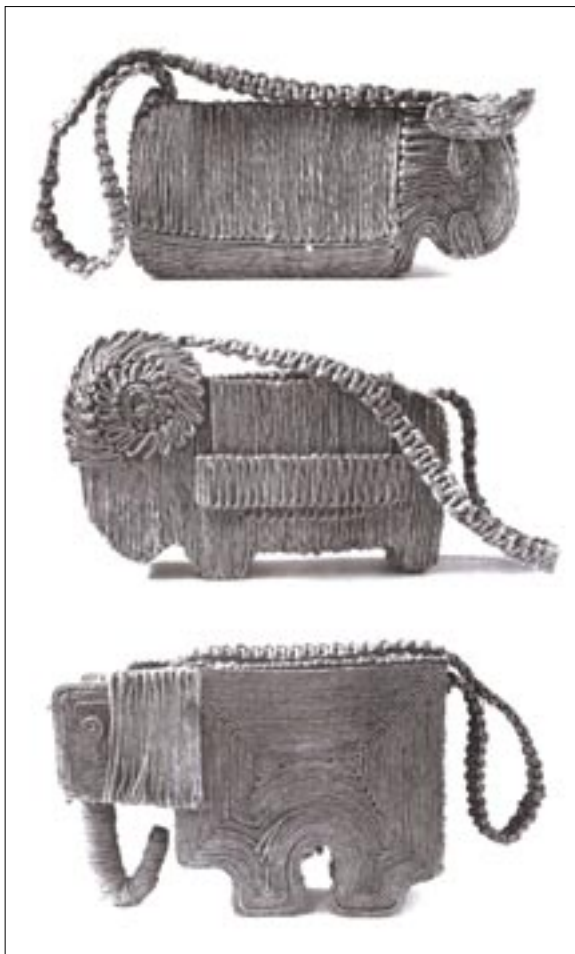
Bár talán a legfrekvenciáltabb motívuma a művésznak a különböző, képzelte átváltozásokon, mutációkon átforgatott lófigura, nem mehetünk el a lenyűgöző, elefánt formájú cókmoskosládák mellett sem. Felidézik Nagy Ildikó egy régi kiállítás játékaival írt szellemes meglátását (1976), aki Franz Marc kék lovait idézi, amelyek példaként „elfogadhatóvá” tették a meggyipiros elefántokat.

A kurátor-szerkesztő Brunner Attila *Schéner Mibály játéka* a porondon esszéje nagyobb összefüggésben elemzi a kiállított és a kötetben bemutatott anyagot.



Fotó: Polgárdi Ákos





szerelem a játékos, kurzív, írásos vonalvezetés, ahogyan azt a magyar népi butéliákon, tüllökarcokon láthatjuk. [...] Másik módszerem a biológiai organikusság plasztikus megjelenítése új anyagok, sőt irányzatok stíluslehetőségeinek beépítésével. [...] Törekvésem továbbá az organikus biológiai formák geometriai formákban és sztereometriai síkokban való kivitelezése.” Izgalmas ezt összevetni Mezei Ottó egy korábbi elemzésével arról, hogy az „automatikus rajzzal képzeletét tágító művésznak” vajon milyen lelki rétegeit bolygatják meg ezek a felbukkanó motívumok. Különös összekapcsolás ez: az ezeket az „archetipikus képzeteket, formákat kereső titoknak” a felfedésére a Hamvas Béla „ősképlátásával” való kapcsolat feltételezése – de ez valóban külön elemzést érdemelhet.

←  
**Schéner Mihály:**  
**Ovistáskák /**  
**Mihály Schéner: Bags**  
**for kindergarteners**  
kenderzsineg,  
lennvászón  
(Schéner-bagyaték) /  
bemp string, flax  
(Schéner Estate)

**Schéner Mihály: Kék lovacska / Mihály Schéner: Little Blue Horse**  
festett fa, színes papír / painted wood, colour paper [26x27,5x5,3 cm]



Fotó: Besenzy Richard

„Schéner [...] nem »egytételes« művész: a strukturáltan működő világegész, benne az ember helye és a kultúra szerepe foglalkoztatta.” Ennek bizonyítására az egész életműben és a korábbi kiállítások precíz felmérésével és korrekciójával helyezi el Schéner „rituális-mágikus” funkciójú, „ráolvasó-jellegű” címekkel ellátott plasztikáit. Más művészekkel való együtt szereplései, zenéhez, irodalomhoz való kapcsolódásai is mutatják azt az atmoszférát, amelyet Schéner elbűvölő egyénisége töltött be művészeti-kulturális életünkben.

A grafikai anyag önmagában is önálló elemzést érdemelne. A művész így jellemzi rajzos stílusát: „Mód-



Szépek a fekete lapokon megjelenő, Schéner környezetében látható tárgyakról készült színes fotók is. Ugyanúgy a negyedik, *Művek* rész képei (az ötödik a *Műtárgyjegegyék*), az egyedi és csoportos tárgyfotók, a köztéri munkák és a rajzok változatosan keretezett reprodukciói. Az alkotások között, jó ritmusban váltakoznak a nagyobb betűmérettel szedett, a művész-től vett idézetek. (Minden szöveg angol fordítása is helyet kapott a könyvben.)

Ezek a relatíve rövid, de lényeges állásfoglalásokat, vallomásokat közlő idézetek hallatlanul érdekfeszítővé teszik a válogatás egészét, és tényleges fundamentu-

mául szolgálnak a schéneri játékelméletnek és -gyakorlatnak.

GOPCSA KATALIN  
művészettörténész

(Schéner: *Játék/Plasztika/Rajz. Schéner: Toys/Sculptures/Drawings. Szerk. Schéner Ildikó, ford. Sue Foy. A békéscsabai Meseház és a Schéner-bagyaték kiadványa, Meseházi Alapítvány, Békéscsaba, 2017, 144 p.*)

Az óvodai kosarak terve (lásd e számunk hátsó borítóján)  
és a táskák fotója megjelent Schéner Mihály Magyar  
játékfundamentum I–IV. című kötetében (Szeged, 1999–2001).

## Hírek

■ **Mesék álló- és mozgóképeken** címmel a 80 esztendő Gyulai Líviusz grafikusművész alkotásaiból rendeztek tárlatot 2017. november 3. és 2018. január 28. között a Vigadó Galéria V. emeletén. (Budapest V. ker.,

Vigadó tér 2.) Az életmű zömét bemutató kiállításon grafikák, könyvillusztrációk és animációs filmekhez készített alkotások kaptak helyet. Monitorokon az animációs filmek megtekinthetők, a vitrinekben az

általa illusztrált könyvek láthatók. A képen Gyulai Líviusz egyik munkája: *Az öreg Casanova*.

■ **Két dallam** címmel Penkala Éva textilművész és Scherer József formatervező művész kiállítása 2017. december 5-től látható a Vigadó Galéria földszintjén. (Budapest V. ker., Vigadó tér 2.) A művész házaspár tárlata 2018. január 22-ig tart nyitva.

■ **XVI. Karácsonyi Tárlat** – Vízíók címmel a Magyar Kárpitművészek Egyesületének kiállítása 2017. november 29-től december 19-ig látogatható a Vízivárosi Galériában. (Budapest II. ker., Kapás u. 55.)

■ **Aranyvilla díj** – A Kortárs Magyar Szőnyegtervezők Fesztiválját *I. Rug Art Fest – Szőnyegre bangolva 2017* címmel rendezték meg 2017. október 7. és 22. között a Bálna I. emeletén (Budapest IX. ker., Fővám tér 11–12.), a CAFE Budapest Kortárs Művészeti Fesztivál keretében. A zárórendezvényen adták át a Szőnyeg Tervezők Társasága (SZETT) által alapított Aranyvilla díjat, mellyel a legtöbb szavazatot elért alkotókat jutalmazták. A szakmai díj idei

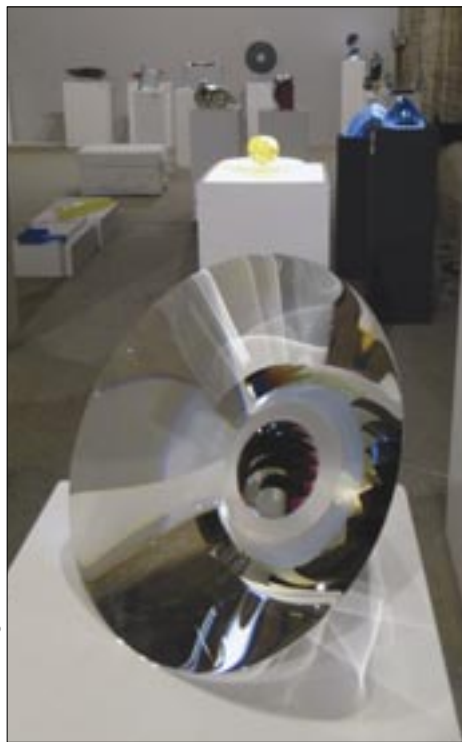


Fotó: vigado.hu

nyertese Vándor Krisztina, a közönség díját pedig Brinkus-Vándor Kata kapta.

**Karácsonyi kirakatverseny 2017** – Belváros-Lipótváros Önkormányzata versenyt hirdetett Budapest V. kerületében. A pályázat célja, hogy a belvárosban ünnepi díszbe öltözzenek a kirakatok advent időszakában és az üresen álló kirakatok is megszépüljenek.

**HuGlass 2017** – A Magyar Üvegművészeti Társaság 2017. október 18. és november 12. között tartotta idei seregszemléjét. A Szent István-bazilika (Budapest V. ker., Szent István tér 1.) tetőtéri lovagtermében rendezett nagyszabású tárlaton (kép) 44 hazai és 3 külföldi üvegművész munkáit mutatták be.



Fotó: Veress Kinga



Fotó: Gerta Gábor

**Magyar vitorláshajó külföldi sikere** – A paloznaki székhelyű Flaar karbon versenyhajója, a Flaar M37 meghívást kapott a rangos European Yacht of the Year versenyre, mely az év legjobb európai jachtjait díjazza. A magyar vitorlás a Special Yachts kategóriában esélyes a győzelemre. Alkotója, Déry Attila, Fa Nándor Spirit of Hungary nevű földkerülő vitorlásának társtervezőjeként is ismert. A győztest 2018 januárjában a düsseldorfi hajókiállításon hirdetik ki.

**A NASA szakszillagászai** 2017-ben már kétszer, május 20-án és november 2-án választották a nap képének Bagi László asztrofotós felvételét. Májusban a 21 millió fényév távolságra lévő M101, Szélkerék galaxisról 17 órányi expozíció után készült képét, novemberben az NGC891 elnevezésű, 30 millió fényév távolságban található galaxist és környezetét, 25 órás expozícióval megörökített felvételét találták a legjobbnak.

**Erzsébet – Sissi és a magyarok** címmel nyílt időszaki kiállítás Bécsben a Hofburgban az Osztrák–Magyar Monarchia alapításának, valamint Ferenc József és Erzsébet koronázásának 150. évfordulója alkalmából. A relikviák között szerepelnek Erzsébet osztrák császárné és magyar királyné által a gödöllői kastélyban használt herendi porcelánkészletek, valamint a Szent Koro-

na egyik, ugyancsak Herenden készült másolata, hiszen az eredetivel zajlott a koronázási szertartás a Mátyás-templomban. A 2017. június 23-án nyílt tárlat 2018. január 7-ig tekinthető meg.

**A reformáció tiszteletére** emlékkorrást avattak fel 2017. október 22-én a budai Várban, az Anjou sétányon, a Murad pasa torony területén. Az emlékművet, mely egy Luther-rózsát szimbolizáló kőkút, közepén az úrvacsorai kehellyel, Kovács Miklós építész tervei alapján a Reformáció Emlékbizottság és a Budavári Önkormányzat állította.

**Faragott falu** – Kisgyőrben látható Közép-Európa legnagyobb betleheme, mely 17 szoborból és 4 templomtoronyból áll. A helységet 127 fából faragott köztéri szobor díszíti, s ezek között a betlehemes alkotást csak egynek számítják a helybeliek.

**A 70 éves Szatyor Győző** grafikus, festő és faszobrász életmű-kiállítását rendezik meg 2017. december 2. és 2018. január 22. között a Vigadó Galéria alsó szintjén. (Budapest V. ker., Vigadó tér 2.) A képen Szatyor Győző Bogdásán, 2015-ben készült egyik munkája, a *Tornác*.



Fotó: vigado.hu